ସୃଷ୍ଟିର ସ୍ୱପ୍ନ

କୃଷ୍ଣଚରଣ ବେହେରା

ସୃଷ୍ଟିର ସ୍ୱପ୍ନ

କୃଷ୍ଣଚରଣ ବେହେରା

ସାହିତ୍ୟ-ସଂସାର : କଟକ—୨

୯/

ପ୍ରକାଶକ:

ସାହିତ୍ୟ ସଂସାର

ବାଙ୍କାବଜାର, କଟକ—୨

ପ୍ରଚ୍ଛଦପଟ:

ଗୋପାଳ କାନୁନଗୋ

ପ୍ରଚ୍ଛଦ ପରିକଳ୍ପନା:

ଯତୀନ୍ଦ୍ର କୁମାର ଦାସ

—ମୁଦ୍ରାକର—

ଡା କର

ଶ୍ରୀ ପୂର୍ଣ୍ଣମଣି କର

ନୀଳକଣ୍ଠ ପ୍ରେସ

ଦେଉଳ ସାହି

କଟକ—୧

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ

୧୯୫୮

ବାରଅଣା ବା ୭୫ ନୂଆପଇସା

ନଂ...୪୨୧
ତା 17 JUL 1959

ଶ୍ରୀମତୀ ରେଣୁ ଦତ୍ତ

ଓ

ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦତ୍ତ

ବନ୍ଧୁ ବରେଷୁ............

ଏହା ପରେ ପଢ଼ନ୍ତୁ !

* *

*
*

ଶରତର ଗୋଟିଏ ରାତି — ୨ ୦ ୟ

ଏ ଜନ୍ମର ଇତିହାସ — ୨ ୦ ୟ

221
17 JUL 1959

ପ୍ରେମ ଫଲ୍‌ଗୁ

ମୋର ବିବାହ ଉତ୍ସବରେ ପ୍ରଧାନ ଅତିଥି ହୋଇଥିଲା ସଙ୍ଘମିତ୍ରା ।

ସଙ୍ଘମିତ୍ରା ମୋର ବାଲ୍ୟ ବନ୍ଧୁ, ସହପାଠିନୀ । ସହରର ଗୋଟିଏ ପଡ଼ାରେ ଲଗାଲଗି ଆମ ଦୁହିଙ୍କ ଘର । ଦୁଇଟି ଘର ମଧ୍ୟରେ ସୁଷ୍ଠୁ ସୌହାର୍ଦ୍ୟ ।

ପିଲା ଦିନ କଥା ମନେ ପଡ଼େ । ଦୁହେଁ ଏକା ସଙ୍ଗରେ ଖେଳୁ, ଖାଉ, ସ୍କୁଲକୁ ଯାଉ । ରାଗରୁଷା, ହସ କାନ୍ଦ, ମାନ ଅଭିମାନ ଭିତରେ ଦିନ କଟେ । ଆମର ବନ୍ଧୁତା ହୁଏ ଘନିଷ୍ଠରୁ ଘନିଷ୍ଠତର ।

ସଙ୍ଘମିତ୍ରା ବଡ଼ ଅଭିମାନିନୀ ଓ ଲଜ୍ଜାଶୀଳା । ତା' ମନ କଥା ଜାଣିବା ଯେପରି କଷ୍ଟକର, ଗମ୍ଭୀର ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଠଉରାଇବା ସେହିପରି ଦୁଃସାଧ୍ୟ । କଲେଜ ଜୀବନରେ ମୋ ବ୍ୟତୀତ ସେ ଅନ୍ୟ କାହା ସହିତ ପ୍ରାୟ ମିଳାମିଶା କରେନା । କ୍ଲାସ୍‌ର ଭଲ ଛାତ୍ରୀ ହିସାବରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରଶଂସା ଓ ସମ୍ମାନ ଦାବୀ କରେ । ପୁଣି ରୂପସୀ ତରୁଣୀ ହିସାବରେ ରୂପର ଗର୍ବ ତ ତା'ର ରହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ସଂଘମିତ୍ରା ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ସୁଖ ପାଏ—ଏହା ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଅନୁଭବ କଲେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରେନା। ବ୍ୟବହାରରୁ ମୋ' ପ୍ରତି ତା'ର ଗଭୀର ଆକର୍ଷଣର ସୂଚନା ମିଳିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ବରାବର ମୋ'ଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ!

ସେଥର ପୂଜା ଛୁଟିରେ ସଂଘମିତ୍ରା ସହିତ ହସ ଖେଳରେ ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଅତି ଛନ୍ଦମଧୁର ଭାବେ କଟି ଯାଉଥାଏ। ଦିନେ ଅକସ୍ମାତ୍ ସଂଘମିତ୍ରା ଆସି ମୋତେ କହିଲା—ବିକାଶ ଭାଇ, ବୋଉ କାହିଁକି ତୁମକୁ ଡକାଇଛନ୍ତି। ସଞ୍ଜବେଳେ ଆମଆଡ଼େ ଟିକିଏ ଯିବ।

ତା'ର ସ୍ୱଭାବ ସୁନ୍ଦର ଗମ୍ଭୀର ମୁଖରେ ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟ ଟିକିଏ ଫୁଟାଇ ସଂଘମିତ୍ରା ମୋତେ ଏକ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଦେଇଗଲା। ମୁଁ ଗଲି! ଦଶହରା ପାଇଁ ଏକ ବିରାଟ ଭୋଜିର ଆୟୋଜନ ହୋଇଛି। ସେଦିନ ମାଉସୀଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ଟିକିଏ ନୂତନତ୍ୱ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲି। ସଂଘମିତ୍ରା ଓ ମୁଁ ଦୁହେଁ ସାଙ୍ଗରେ ଖାଇଲୁ; ମାଉସୀ ପରଷି ଦେଲେ।

ଖିଆପିଆ ଶେଷରେ ମୁଁ ଡାକିଲି—ମିତା, ବଡ଼ ଗରମ ହେଉଛି। ଛାତ ଉପରେ ଟିକିଏ ବୁଲି ଆସିବା, ଆଁ!

ସଂଘମିତ୍ରା ଟିକିଏ ଇତଃସ୍ତତଃ ହୋଇ କହିଲା—ନା ବିକାଶ ଭାଇ, ବୋଉ ଦିନସାରା କାମ କରି କରି ଥକିଲାଣି, ମୁଁ ତାକୁ ଟିକିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରେଁ। ରାତି ହେଲାଣି, ତମେ ଏବେ ଘରକୁ ଯାଅ!

ହତାଶାର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଏକା ଏକା ଫେରିଲି।

ସେଥର ମୋ' ଆଲବମ୍ ଭିତରେ ମୋର ଖଣ୍ଡିଏ ନୂଆ ଫଟୋ ଦେଖି ସଂଘମିତ୍ରା କହିଲା—ଏଇଟିକି ମୋର ଭାରି ଲୋଭ ହେଲାଣି ବିକାଶ ଭାଇ, ଏହାର ଖଣ୍ଡେ କପି ମୋତେ ଦେବ?

ହସି ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲି—ଦେବି ଯେ, ତା ବଦଳରେ ତୁ' ମତେ କଣ ଦେବୁ କହ।

ନଂ 221
ତା 17 JUL
ରାଜ୍ୟ ...

—ଦେବ ମୋର ଖର୍ଚ୍ଚ ଏ ସିନେମା ଯିବା ।

ମୁଁ ମଥା ହଲାଇ ନାହିଁ କଲି—ଉହୁଁ, ତା ମୋର ଦରକାର ନାହିଁ । ଆଜି ମୋର ଗୋଟିଏ କଥା ରଖିବୁ ମିତା । ପିଲାଦିନ କଥା ତୋର ମନେ ପଡ଼େ ? ସାଙ୍ଗ ହୋଇ କେତେ ଖେଳନ୍ତି, କେତେ ସିନେମା ଯାଆନ୍ତି । ଆଜି ଚାଲ, ବହୁଦିନ ପରେ ଥରେ ଯିବା ସିନେମା !

ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କହିଲା—ନାହିଁ ବିକାଶ ଭାଇ, ମୋତେ ଆଜି ମାଫ୍ କର । ମୁଁ ଯାଆନ୍ତି ଯେ, କିନ୍ତୁ ସକାଳୁ ମୋ' ଦେହ ଖରାପ—ଇସେଣ୍ଟ୍ରି ରକମ ଧରିଛି ।

ଅଥଚ ସେତେବେଳକୁ ଦୀର୍ଘ ଅଢ଼େଇ ଘଣ୍ଟା ଧରି ଆମର ଟେସ୍ ଟେଳ ସରିଥାଏ । ମୁଁ ଆଉ ଅଧିକ ଦୂର ଅଗ୍ରସର ନ ହୋଇ ନୀରବ ରହିଲି ।

ଏହି କଣ ତରୁଣୀ ତନ୍ୱୀ ସଂଘମିତ୍ରା ! ଯୌବନର ସକଳ ଆବେଦନ କି ତା' ନିକଟରେ ନିରର୍ଥକ । ହାୟ, ରୂପର ବିପୁଳ ସମ୍ଭାର ସହ ହୃଦୟର ନିଖିଳ ଆବେଗ ନେଇ ଚଳ ଚପଳ ଗିରି ନଦୀଟି ବହି ଚାଲିଛି, କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ତା'ର କଣ—ସେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠିକ୍ କରି ପାରିନି ।

ଦୀର୍ଘ ଦୁଇ ବର୍ଷର ସଧୈର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତୀକ୍ଷା ପରେ ମୁଁ ଦିନେ ମନେ ମନେ ଠିକ୍ କରିନେଲି—ଆଉ ମରୀଚିକା ପଛରେ ଧାଇଁ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ଏଥର ମୋତେ ଅନ୍ୟ ପନ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ ।

ସେଦିନ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସଂଘମିତ୍ରାକୁ କହିଲି—ଆଜି ସଂଧ୍ୟାରେ ଖେଳିବା ପାଇଁ ଆସିବୁନି ମିତା । ମୁଁ ବାହାରକୁ ଯିବି । ମୋର ଏକ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଅଛି—ତମ କଲେଜର ନିରୁପମା ରାଉତକୁ ଜାଣିଥିବୁ—ତାଙ୍କର ଘରେ ।

ସଙ୍ଘମିତ୍ରା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା, ତଥାପି ମୁହଁରେ ହସ ଫୁଟାଇ କହିଲା—ଅକସ୍ମାତ୍ ଏ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ନିମନ୍ତ୍ରଣର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ?

—କେତେଦିନ ହେଲା ଆମର ତାଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧ ପଡ଼ୁଛି କି ନା, ଏ ବୋଧହୁଏ ତାହାର ଉପକ୍ରମଣିକା ।

ହଠାତ୍ ସଙ୍ଘମିତ୍ରାର ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ବଦଳି ଗଲା । ବୋଧହୁଏ ମୋ' ମୁହଁରୁ ଏପରି କଥା ଶୁଣିବ ବୋଲି ଆଶା କରି ନଥିଲା ବିଚରା । ଅସ୍ଥିରତା ବଶତଃ କଣ କହିବ କିଛି ଠିକ୍ କରି ନ ପାରି ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତିଲା । ମାତ୍ର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ପରିସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟକୁ ଫେରାଇ ଆଣି ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ ହେଲା ପରି କହିଲା—ବାଃ, ବଡ଼ ମଜା କଥା ! ଏ ଶୁଭ ଉପକ୍ରମଣିକାର ସଫଳ ହେଉ । ମୁଁ କିଛିକ ଚମ୍ପିଙ୍କୁ ଡାକୁଛି । କିନ୍ତୁ ଭୋଜିଟା ଯେପରି ବିରାଟ ଆକାରରେ ହୁଏ ବିକାଶ ଭାଇ; ମୁଁ ତେଣୁ ପେଟ ସଫା କରି ଆସିଥିବି ।

—ତୁ'ନିହାତି ପେଟୁ ମିତା । ଜାଣିଛୁ 'ଭୋଜନେ ଇତରାଃ ଜନାଃ'।

—ତମ ବିବାହରେ ଆମେ ଇତର ଜନ ଛଡ଼ା ଆଉ ଅଧିକ କଣ ହୋଇ ପାରିବୁ ବିକାଶ ଭାଇ ? ସଂଘମିତ୍ରାର ସ୍ୱର କରୁଣ ।

ଏହିପରି ଉପରେ ଉପରେ କଥାଟା ସେ ଦିନ ଉଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ତାପରେ ଅକସ୍ମାତ୍ ଦିନେ ସଙ୍ଘମିତ୍ରା ପାଇଲା ମୋର ବିବାହ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ।

ସେଦିନ ତା'ମନରେ କି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବ ଜାଣେନା । ତଥାପି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ମୋ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସି ସହାସ୍ୟ ବଦନରେ ମୋତେ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇ ଗଲା । ତା' ପରେ ମଙ୍ଗଳ ଅଧିବାସ ଠାରୁ ବିବାହ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଆମରି ଘରେ ରହି ଅତିଥି ଚର୍ଚ୍ଚା, ଭୋଜି ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଭୃତି ବିବାହର ନାନାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ଜାଣି ପାରିଲି—ମୋ ବିବାହରେ ଯେପରି ସେ ତିଳେହେଲେ ଦୁଃଖିତ ନୁହେଁ ।

ପହିଲି ରାତରେ ମଧୁ ଶଯ୍ୟାର ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସାରି ସଙ୍ଘମିତ୍ରା ପାଖ ଘରକୁ ଶୋଇବା ଲାଗି ଚାଲିଗଲା । ନିରୁପମାକୁ ପାଇ ସେଦିନ ମୁଁ ସୁଖୀ ହେଲି କି ଦୁଃଖୀ ହେଲି—କହି ପାରିବି ନାହିଁ ।

ମଧୁଶଯ୍ୟା ରାତି ଭୋର ହେଲା ମାତ୍ରେ ମୁଁ ବିଛଣାରୁ ଉଠିଗଲି । କାହିଁକି କେଜାଣି ଗୋଟାଏ ଖିଆଲରେ ପଶିଗଲି ସଙ୍ଘମିତ୍ରା ଶୋଇବା ଘରକୁ । ସେଠାରେ ଯାହା ଦେଖିଲି, ତାହା ଦେଖି କୌଣସି ଲୋକ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ପାରିବ ନାହିଁ । ସଂଘମିତ୍ରା ସାରା ରାତି ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି କାନ୍ଦୁଛି । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ତାର ଫୁଲି ଯାଇଛି, ସଜ୍ଜିତ କେଶରାଶି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ । ମୋତେ ଦେଖି ସେ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା—ବିକାଶ ଭାଇ, ମୋ ପାଖକୁ ଆଉ ଆସିଲ କାହିଁକି ? ତମେ ଯାଅ—ତମେ ଏଠୁ ଯାଅ ବିକାଶ ଭାଇ···

ସେ ଆଉ କହି ପାରିଲା ନାହିଁ ; କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତକିଆ ଭିତରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଲା । ମୁଁ ପାଖରେ ବସିପଡ଼ି ଆଖିରୁ ତା'ର ଲୁହ ପୋଛି ଦେଉଁ ଦେଉଁ କହିଲି—ମୁଁ ଯଦି ତୋ' ମନରେ କିଛି କଷ୍ଟ ଦେଇଥାଏ ମୋତେ କ୍ଷମା ଦେ ।

—ତମେ କ୍ଷମାର ପାତ୍ର ନୁହଁ ବିକାଶ ଭାଇ । ତମେ ଅତି ନିଷ୍ଠୁର । ନାରୀ ମନ ବୁଝନା, ତମେ ଭାରି···

ଆଉ ଥାଉ ମିତା । ମୋର ସବୁ ଦୋଷ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉପାୟ କଣ କହ ଭଉଣୀ ?

ଜୀବନରେ ତମେ ସୁଖୀ ହୁଅ ବିକାଶ ଭାଇ । ତମେ ଯାଅ—ମୋତେ ଭୁଲିଯାଅ । ମୁଁ ଚିରଦିନ ଝୁରି ଝୁରି ମରେଁ । ପଣତ କାନରେ ଲୁହ ପୋଛୁ ପୋଛୁ ସଙ୍ଘମିତ୍ରା ଉଠି ସେ ଘରୁ ଚାଲିଗଲା । ମୁଁ ନିର୍ବାକ ନିରୁପାୟ ହୋଇ ବ୍ୟଥାତୁର ଭାବେ ବାହାରକୁ ଚାହିଁ ରହିଲି । ଉଷାର ଆଲୋକ ଧୀରେ ଧୀରେ କକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିଲା ।

କନକ

ସେଦିନ ସକାଳେ କନକ ଏକୁଟିଆ ନଈରେ ଗାଧୋଉ ଗାଧୋଉ ନିଜ ମୁହଁ ଛାଇଟା ପାଣିରେ ଦେଖି ଆଚମ୍ବିତ ହେଲା—ଏଇ ବରଷ ଗୋଟାକ ଭିତରେ ସେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ଗଲଣି ସତେ ! ତାର ମନେ ପଡ଼ିଲା ଦିନକର ରାତି କଥା—ଦୀପ ଆଲୁଅରେ ତା'ର ମୁହଁକୁ ଦେଖି 'ସେ' କହିଥିଲେ—'ତମେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ! ସେ ସେଇଠୁ ଲାଜରେ ସତିଯାଇ ତାଙ୍କ ଛାତିରେ ମୁହଁ ଲୁଚେଇ ଖାଲି କହିଥିଲା—'ଯାଃ'...

କନକର ଦେହଟା ଅଳସେଇ ହେଲା । ନଈର କାଚଧାର ପାଣି ଉପରେ ସେ ନିଜ ଦେହଟାକୁ ଲଟେଇ ଦେଇ କେତେ କଣ ଭାବିଗଲା—କାହିଁ ସେ କେତେ ଦୂରରେ ! ସାତ ସମୁଦ୍ର ତେର ନଈ ପାରି, ଖବରଟି ପହଞ୍ଚିବାକୁ ମାସେ ପକ୍ଷେ ଲାଗୁଛି । କେମିତି ସେ ଆଜ ନିଜ 'ହୃଦ' ବାରତା ତାଙ୍କୁ ଜଣେଇବ ! ପିଲାଦିନେ ଶୁଣିଥିବା 'ରଙ୍ଗାଝିଅ କେଶବତୀ କନ୍ୟା' ଗପ, ତାର ମନେ ପଡ଼ିଲା ; ଅତି ଯତନରେ ଫରୁଆ ଗୋଟାକରେ ନିଜ ମଥା ବାଳରୁ ଗୋଟିଏ ଏଇ

ନଈ ମୁଅଟରେ ସେ ଉଟେଇ ଦେବ । ଫରୁଆଟି ଭାସି ଭାସି ଯାଇ ତାଙ୍କର ପାଖରେ ଲାଗିବ । ସେ କେତେ ଯତନରେ ଫରୁଆଟି ଭିତରୁ ତାର ମଥା ବାଲ ଚିହ୍ନି ଛାତିରେ ନେଇ ଧରିବେ । ମନେ ପଡ଼ିଯିବ ତାଙ୍କର ଘର କଥା । ତା' ପରେ···

ଉଠାଣି ଖରା ଆସି ଯେମିତ ମୁହଁରେ ପଡ଼ିଲା, କନକର ଚେତା ପଶିଲା—'ମଲା ଯା, କେଡ଼େ ସହଲ ବେଳ ଗଲା ଯାଉଛି ମ !' ଶାଶୁ ଭୟରେ ତର ତର ହୋଇ ସେ ପାଣିରୁ ଉଠି ଆସିଲା, ତେଣେ ଘରେ ଆଜି ତା' ଭାଗ୍ୟରେ କଣ ଅଛି କେଜାଣି !

ହାଣ୍ଡିଶାଳେ ପାଣି କଳସୀଟି ଥୋଇ ଓଦା ଲୁଗାଟା ବାରଣ୍ଡାରେ ଶୁଖାଉଚି, ଶାଶୁ କୁଆଡ଼େ ଥିଲେ, ବାଘୁଣୀ ପରି ଗର୍ଜି ଆସିଲେ—'ଆଲୋ ଅଲକ୍ଷଣୀ, ସକାଳ ପହରୁ ନଈକି ଯାଇ ତେଣେ କି ନାଟ କରୁଥିଲୁ କି ? ଘରଣୀ ହୋଇଥିଲେ ତ ଏତେବେଳକୁ ସନ୍ଧ ବାଟି ପାଣି କାଞ୍ଜି ଆଣି ଘାଟ ଚଉଠ କରି ଥୋଇ ସାରନ୍ତାଣି ! ଆଲୋ ମଠେଇଟା, ଖୁଚୁଣ୍ଟିଇଟା, ଏ ମୂର୍ଖ ଶରଧାକୁ ବାପ ମା' ଯାହା ତୋତେ ରଜାଘରେ ବାହା ନ ଦେଲେ ! ଛି, ଲାଜ ନାହିଁ ସେ ମୁହଁକୁ ! ମଣିଷ ହୋଇଥିଲେ ପଦେ କଥାରେ ବୁଡ଼ି ପଡ଼ନ୍ତାଣି । ଏ ପୋଡ଼ା ଅଙ୍ଗାରଟା ସାଙ୍ଗରେ ମଣିଷ କେତେ ଟାଗାଲେଇ ହବଲୋ ମା !'

କନକ ବିଚାରି ଯାହା ଭାବିଥିଲା, ସେଇୟା ହେଲା । ସେ ନୀରବରେ ସବୁ ଗାଳି ସହିଗଲା । ଯଦି କିଛି ପଦେ ମୁହଁ ଖୋଲି କହିବତ, କଳିହୁଡ଼ି ଶାଶୁ ତିଳକୁ ତାଳ କରି ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ଆଗେ ଢେଙ୍ଗୁରା ପିଟିବ । ଗାଁ ସାରା ଲୋକେ ତାର ବଦ୍‌ନାମ ଗାଇବେ । ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦକୁ ପୁଣି ବଳ କାହାର ? କନକ ଚୁପ୍ ହୋଇ ଘର ପାଇଟିରେ ଲାଗିଗଲା, କିନ୍ତୁ ମନ ଭିତରେ ତାର କୁହୁଳା ନିଆଁ ପରି ଶାଶୁ କଥାଗୁଡ଼ାକ କୁହୁଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦିନେ ନୁହେଁ, ଅଧେ ନୁହେଁ

ସବୁଦିନେ ଭଲରେ ମନ୍ଦରେ ତା' ଉପରେ ଗାଳି, ଛି ଛିକର ! ଏତେ ଗଞ୍ଜଣା—ଏତେ ହୀନମାନ ମଣିଷ ପୁଣି ସହିବ ? କନକର ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଆସିଲା ।

ଆଉ ତାର ସ୍ୱାମୀ; ସେ ବି ମଣିଷ ନୁହଁନ୍ତି । ପର ଝିଅକୁ ହାତ ଧରି ବାହା ହୋଇଥିଲେ ତାକୁ କଣ ଏଇ ଦିହଗଞ୍ଜି କରି ମାରିବା ପାଇଁ ! ବରଷକ ବାରମାସ ତ ବିଦେଶରେ । ଏଣେ ପର ଝିଅଟି ମଲା କି ଗଲା—ତାଙ୍କର ଯାଏ ଆସେ କେତେ ! ହାଇରେ ବିଧାତା, କରମ ଫାଟିଲେ ପୁଣି ଏଇଆ ହୁଏ । କନକ ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛିଲା ।

ନା, ଆଉ ସହି ହେବ ନାହିଁ, କି ରହି ହେବ ନାହିଁ ! ଠିକ୍ କଲା ଆଜି ସେ ସବୁ କଥା ସଫା ସଫା ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠାଉରେ ଲେଖି ଜଣେଇବ । ଶୀଘ୍ର ସେ ଏହାର କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ତ କରିବେ, ନୋହିଲେ ତେଣିକି ତା' କଥା ସେ କରିବ !

ଦ୍ୱିପ୍ରହରେ ଶାଶୁ ଖାଇ ପିଇ ଶୋଇଲାରୁ କନକ ମିଶିର ଘର ସାନ ପୁଅ ବଇଦାକୁ ଯାଇ ଡାକି ଆଣିଲା । ବଇଦା କଲମ ଦୁଆତ ଧରି ପହଞ୍ଚିଲା । ବାଡପଟେ ସଜନା ଗଛ ମୂଳେ ବସି କନକ ଥରେ ଗୁରିଆଡ଼େ ଆଖି ବୁଲେଇ ଆଣି ଥଇର ଥଇର ଡାକିଲା, ବଇଦା ଲେଖିଲା—

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚରଣେ ଶରଣ । ତୁମ ସୁଖ ଦୁଃଖକୁ ସ୍ୱୟଂ ମା ଗଙ୍ଗା କାଳୀ ଚତୁର୍ଧା ମୂରତି ଅଛନ୍ତି । ଆମ ସୁଖ ଦୁଃଖକୁ ବାବା ଜଗନ୍ନାଥ ବଡ଼ ଠାକୁରେ ଅଛନ୍ତି । ଲେଖିବାର କାରଣ ଏହିକି ଯେ—ତୁମେ ବରଷେ ହେବ ବିଦେଶ କରି ଗଲଣି, ଘରକୁ ଥରେ ଆସିବାକୁ ତୁମ ମନ କଣ ବଳୁ ନାହିଁ ? ତୁମ ମନରେ ଯଦି ଏତେ କଥା ଥିଲା, ତା'ହେଲେ ପର ଝିଅକୁ କାହିଁକି ଘରକୁ ଆଣିଲ ? ଆମେ ଏଣେ ମଲୁ କି ଗଲୁ—ସେ ଖବର ଟିକିଏ ନେଲ

ନାହିଁ । ଆମେ ଆଉ ଅନବରତ ଏତେ ଶାସ୍ତି ଗଞ୍ଜଣା ସହି ପାରିବୁ ନାହିଁ, କି ଏ ଘରେ ରହି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଆମେ କାହାର ଶହେ ଷାଠିଏ ଖାଉ ନା ଧାରୁ ? ଆମଙ୍କୁ କାହିଁକି ତୁମ ମା ବାପ କଥା କାଟିବ, ପୁଣି ମୁଣ୍ଡି ପହଁରରେ ପିଟିବ ? ଇଲରେ ପର ଝିଅ ହେଲୁ ବୋଲି ଆମର କଣ ମାନ ମହତ ନାହିଁ ? ବଞ୍ଚିଥିଲେ ସଂସାରରେ ଆମକୁ କଣ ଭାତ ମୁଠାଏ ମିଳିବ ନାହିଁ ? ଆମ ଜୀବନ ଧିକ୍ ହେଲା ! ତୁମେ ଶୀଘ୍ର ଘରକୁ ଆସି ଏ କଥା ବିଚାର କର, ନୋହିଲେ ଆମ କଥା ଆମର, ତୁମ କଥା ତୁମର ! ଆମେ ତିନିଦିନ ହେଲା ଉପାସ ରହିଛୁଁ ବୋଲି, ଜାଣିବ । ତୁମେ ଜଲଦି ଆସି ଏହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କର । ଇତି ।

କନକର ବେରିଂ ଚିଠି ପାଇ ତାର ସ୍ୱାମୀ ଧନିଆ ଗୋଟିଏ ହପ୍ତା ଛୁଟି ନେଇ କଲିକତାରୁ ତରବର ହୋଇ ପଳେଇ ଆସିଲା । ମା' ବୁଢ଼ୀ ଉପରେ ସେ ରାଗି ଏକାବେଳେ ନିଆଁ !

ଚିଠାଉ ନାହିଁ, ପତର ନାହିଁ, ଧନିଆକୁ ହଠାତ୍ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାର ଦେଖି ଧନିଆ ମା' ଛାତିରେ ଛନକା ପଶିଗଲା—ପୁଣି କଲିକତାରେ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ହାଣକାଟ ଲାଗିଲା କି ଲୋ ମା ! ସେ ଅତି ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ପଚାରିଲା—'କିରେ ଧନିଆ, ହାଲ୍ କଣ ? ଚିଠା ନାହିଁ, କି ପତର ନାହିଁ, ଇମିତି କଣ ଖାଲି ଖାଲି ଅଇଲୁ ବାହାରି !'

ଧନିଆ ତ ଆଗରୁ ରାଗିଛି, ମାଆର ହଠାତ୍ ଏ ପ୍ରଶ୍ନରେ ସେ ଫାଟି କରି ଉଠିଲା—'ଆଉ କଣ ଜୀବନଟା ଯାକ ଖଟି ଖଟି ମୁଁ ତେଣେ ମରୁଥାନ୍ତି, ଆଉ ତୁ' ଏଣେ ମଉଜରେ ଖାଇ ପିଇ ଘରେ ବସି ବୋହୂ ଉପରେ ଝୁଁଅଁଣୀ ମାଡ଼ ଚଲେଇ ଥାନ୍ତୁ ! ତୋ ଇଚ୍ଛାଟା କଣ ? ମୁଁ କଣ ଆଉ ଘରକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ ?'

ପୁଅର ଏପରି ଉତ୍ତରରେ ମା' ଏକାବେଳେ ଚୁପ୍ । କଥା କଣ ? ଧନିଆ ମୁହଁରେ ଆଜି ଏ କି ଅଲକ୍ଷଣା କଥା ! ଗୁରି ବରଷ ବେଳୁ ବାପ ମରିଗଲା, ପର ଘରେ ମୁଲ ଲଗି ସେ ଧନିଆକୁ ମଣିଷ କରିଛି । ଦିନେ ହେଲେ ତ ମା' ମୁହଁରେ ଧନିଆ ଏପରି ଜବାବ ଦେଇ ନାହିଁ ! ଆଜି କଣ ତା ମଥା ବିଗିଡ ଯାଇଛି ? ବୁଢ଼ୀ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଯାଇ ଗାଁରେ ସ୍ବା ତା' ପାଖରେ ଏ କଥା ସବୁ କହିଲା । କେତେକ ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ଏ କଥା ଶୁଣି କହିଲେ— 'କିଛି ନାହିଁ ଧନିଆ ମା, ପୁଅକୁ ତୋର କିଏ ମନ୍ତ୍ରର କରିଛି, ତା ମଥା ବିଗାଡ଼ ଦେଇଛି । ତୁ ଚଅଁଲ ନିଧି ଗୁଣିଆ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ ! ବୁଝିଲୁ ଧନିଆ ମା, ଏ ଗାଁରେ ପରର ଅନିଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଲୋକ କଣ ଅଭାବ ଅଛନ୍ତି ? ଏ କଳିକାଳଟି, ହୁଁ ...

ଧନିଆ ମା' ମଥାରେ ହାତ ଦେଇ ବସି ପଡିଲା । ଠିକ୍ କଥା, ଭଲ ପୁଅଟା ନୋହିଲେ ଇମିତ ପାଗଳା ହୁଅନ୍ତା କିମିତ ? କଳିହୁଡ଼ି ଧନିଆ ମା' ବାଟେ ସାରି ଗାଳି ଦେଇ ଦେଇ ଅଡରଛରେ ନିଧି ଗୁଣିଆ ଘରକୁ ଧାଇଁଲା—'ଆରେ ଡାକୁଣୀଖିଆ, ଆରେ ଅଲପାଇସା, ତୁମ ବଅଁଶ ବୁଡୁ !'ତୁମେ ମୋ' ପୁଅକୁ ବିଗାଡ଼ିଲ, ତମ ପୁଅ ଝିଅଙ୍କୁ ବଧାତା ବିଗାଡୁ ।'

ସବୁ କଥା ଶୁଣି ନିଧି ଗୁଣିଆ ଆଖି ବୁଜି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିଲା । ପଢ଼ିସାରି ଧନିଆ ମା'କୁ କହିଲା—'ଆଲୋ ହେ ଖେଣ୍ଟେଇ ବୁଢ଼ୀ, ମିଛଟାରେ ଏତେ ଗ୍ଲାନିଆଁ ହେଉଛୁ କାହିଁ ? ତୋ ପୁଅ ଦେହରେ ପ୍ରେତ ପରବେଶ ହୋଇଛି । ସେ ପ୍ରେତ କିଛି ନୁହେଁ । ମହା ମହ ପ୍ରେତ ମୁଁ ଏଇ ହାତରେ ଯବତ କରିଛି, ଏତ ଖୁବ୍ ସାମାନ୍ୟ ! ତୁ କିଛି

ଭାବନା କରନା ! ଯା, ଚାରଣା ପଇସା, ଆଉ ଗୁଆଟିଏ ଆଣି ମୁଣ୍ଡରେ ମାରି ମୋତେ ଦେଇଯା । କାଲି ସକାଳେ ଦେଖିବୁ, ପ୍ରେତ କୁଆଡ଼େ ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିବ । ତୋର ଯେଉଁ ଭଲ ପୁଅକୁ ସେଇ ଭଲ ପୁଅ !’

ଧନିଆ ମା’ ପଇସା ଚାରଣା ଓ ଗୁଆଟିଏ ମଥାରେ ମାରି ଆଣି ଗୁଣିଆକୁ ଦେଇଗଲା । ସେଦିନ ରାତିସାରା ଧନିଆ ମା’ ଆଖିକି ନିଦ ନାହିଁ ! ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ସେ ଖାଲି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକୁଛି—‘ହେ ଭଗବାନ, ମୋ ପୁଅକୁ ଭଲ କରିଦିଅ ! ତା’ ମଥା ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଛି, ତାକୁ ସୁବୁଦ୍ଧି ଦିଅ !’

ଏଣେ ଅନ୍ୟ ଘରେ କନକ ଓ ଧନିଆଙ୍କ ଭିତରେ ଫୁସୁଫାସ୍ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଛି । କନକ କହୁଛି—‘ନା, ମୁଁ ଆଉ ତମ ମା’ ବୁଢ଼ୀର ଦାଉ ସହି ପାରିବି ନାହିଁ । ତମେ ଆସିଛ, ଏଥର କିଛି କିନାରା କରି ଦେଇ ଯାଅ । ଆମେ ଦି’ଜଣ ଅଲଗା ରୋଷେଇରେ ଚଳିବା, ସେ ତାର ଅଲଗା ରହୁ ।’

ଧନିଆ ମଥାରେ ଆସି ଶକତ ଏକ ଚୋଟ ପଡ଼ିଲା । ଏକଆଡ଼େ ମା’, ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ସ୍ତ୍ରୀ ! ଧନିଆ ଏବେ କା’ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁବ ? ତା ଠାରୁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ପାଇ କନକ ଅଭିମାନ କରି ବସିଲା—‘କଣ କହୁଛ ? ପାରିବ ନାହିଁ ? ତେବେ ମୁଁ ତୁମର ପୋଇଲି ନା ପାଟରାଣୀ ?’ କନକ ସେଇ ଅନ୍ଧାରରେ ହୁଁ ହୁଁ ହୋଇ କାନ୍ଦି କହିଲା—‘ହାଇରେ ମୋ କରମରେ ଏଇଆ ଥିଲା ? ଯାହାକୁ ହାତ ଧରି ବାହା ହୋଇଥିଲି, ସେ ମୋ ସୁଖଦୁଃଖକୁ ଟିକିଏ ଚାହିଁବ ନାହିଁ ? ମୋର ଆଉ ଏଠି ନିଜର ବୋଲି କିଏ ଅଛି ? କାଲି ସକାଳୁ ଉଠି ମୁଁ ମୋ ବାପ ଘରକୁ ଯାଉଛି । ତମେ ତମ ମା’କୁ ଘେନି ସୁଖରେ ରୁହ !’

କନକର କାନ୍ଦଣା ଦେଖି ଧନିଆ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ କନକର ହାତ ଧରି ଅତି ଆଦର ସହକାରେ କଣ କହିବାକୁ ଯାଉଛି, କନକ ତାର ହାତ ଦ’ଟାକୁ ଝିଙ୍ଗାଡ଼ି ଦେଇ କହିଲା—‘ରଖିଦିଅ ସେ ଅଲଣା ସୁଆଗ ! ଏଇ ଦ’ କଥରୁ କଥାଏ ମୋତେ ସଫା ସଫା କହ । ତେବେ ଯାଇ ତମର ମୋର ଭଲ, କନକ ଆର କଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲେଇ ଦେଇ ଶୋଇଲା ।

ବୋଧଶୋଧର ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ଧନିଆ କନକକୁ କୋଳରେ ଧରି ଚୁମି ଚୁମି କହିଲା—‘ମୋ ପ୍ରାଣ, ତମେ ଆଉ କାନ୍ଦନା ! ତମେ ଯାହା କହୁଛ, ତା ନିଶ୍ଚେ କରିବି । କାଲି ସକାଳୁ ଉଠି ମା’କୁ ଅଲଗା କରି ଦେବି । କାଲିଠୁଁ ତା କଥା ତାର, ଆମ କଥା ଆମର । ତମୁକୁ ଆଉ ସାତପର କରି ଗାଳି ଦେବାକୁ କେହି ନ ଥିବେ ।’

କନକ ସେଇଠୁ ଚୁମି ହୋଇ ଧନିଆର ବେକ ଚାରିପଟେ ନିଜ ବାହୁ ଦୁଇଟିକୁ ଛନ୍ଦି ଦେଇ କହିଲା—‘ସତେ ମୋ ଦୁଃଖ ଯିବ !’

ଧନିଆ କନକକୁ ଛାତିରେ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ତା କାନ ପାଖରେ ମୁହଁ ଲଗେଇ ଥିରି ଥିରି କହିଲା—‘ନିଶ୍ଚେ, ନିଶ୍ଚେ ।’

× × × ×

ଧନିଆ ମା’ ଭାଗ୍ୟରେ ସେଦିନ କି ଖରାପ ବେଳରେ ରାତି ପାହିଥିଲା କେଜାଣି, ସକାଳୁ ଉଠି ଧନିଆ ତାକୁ ସଫା ସଫା କଥା ଶୁଣେଇ ଦେଲା—‘ହେ ମା’, ତୁ ଆଜିଠୁଁ ମୋର କେହି ନୁହେଁ । ମୋ ଭାରିଯାକୁ ତୁ ଗାଳିମାଡ଼ ଦେଇନୁ, ଦେଇଛୁ ମତେ । ତୁ ଏ

ଘରୁ ଆଜଠୁ ବାହାରି ଯା । ନୋହିଲେ ତୁ ତୋର ଅଲଗା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଚଳ ।'

ଧନିଆ ମା'ର ହଲକ ଶୁଖିଗଲା, ସେ ମୁହଁକୁ ଶୁଖେଇ କହିଲା—'ହଇରେ ଧନିଆ, ମୋର କି ଦୋଷ ? ତୋ ଭାଇଯାକୁ ମୁଁ ଚିପ ଛୁଇଁବାକୁ ଯିବି କାହିଁକି ? ସେ ଖାଲି ମିଛରେ ମୋ ନାଁରେ ଖୁଣ୍ଟା ପେଲୁଛି ।'

କନକ ଏ କଥା ଶୁଣି ରାଗରେ ଗରଜି ଆସିଲା—'ହଇଲୋ' ମୁଁ ଖୁଣ୍ଟା ପେଲିଲେ ମୋ ଜିଭ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିବନି ? ତୁ ମୋତେ ବାରକଥା କହି ଗାଳି ଦେଉନା ? ମୋତେ ତୁ ଲୁଣ୍ଠ୍ଣୀରେ ପିଟୁନା ? ସତ କହ, ଉପରେ ଧରମ ଦେବତା ଅଛନ୍ତି ।'

ଧନିଆ ମା' ତାକୁବ ହୋଇ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଆଖି କାଢ଼ି କହିଲା—'ହାଇରେ ବିଧାତା, ତୁଇ ଦିନରାତି କରୁଛୁ, ତୁ ସବୁ କଥା ଜାଣୁ । ଏ କଥା ସତ କି ମିଛ ତୁଇ ବିଚାର କରିବୁ ।'

କାଳିକାତ ଗାମୁଛାକୁ କମରରେ ଭିଡ଼ି ଧନିଆ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା—'ସେ ସତ ମିଛ ପ୍ରମାଣ ନେବାକୁ ମୁଁ ଏଠିକି ଆସିନି । ଯା ହେଲା ହେଲା, ତୁ ଏବେ ଆମଠୁଁ ଅଲଗା ରହି ଚଳ !'

ଧନିଆ ମା' କାନ୍ଦ ପକେଇଲା—କହିଲା, 'ହଇରେ ଧନିଆ, ତୋତେ ମଣିଷ କଲା କିଏ ? ଦିନେ ତ ତୋ ମୁହଁରୁ ଇମିତି କଥା ଶୁଣି ନ ଥିଲି । ଆଜି ଆଖି ଫିଟିଲାକୁ—ଦି'ହାତ ହେଲାକୁ.....'

'ଚୁପ୍ କର'—ଧନିଆ ରାଗିଗଲା—'ମୁଁ ଆଉ କୌଣସି କଥା ଶୁଣିବି ନାହିଁ । ତୁ' ମୋ ମା ନୁହେଁ, ରାକ୍ଷସୀ ! ତୋ ସହିତ ଆମର କାରବାର କଣ ? ମୁଁ ଯାଏଁ, ଗାଁରୁ ପାଞ୍ଚଜଣ ଭଦ୍ରଲୋକ ଡାକି ଆଣି ଘରବାଡ଼ି ଜିନିଷପତ୍ର ଭାଗ ବଣ୍ଟୁରା କରିଦିଏଁ । ଆଉ କିଛି ଗଣ୍ଡଗୋଳ ରହିବ ନାହିଁ ।'

ଧନିଆ ଚାଲିଗଲା । ମା' ତାର ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ବସି କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଥାଏ, ଆଉ ଭାବୁଥାଏ—ଅଲପାଇସା ଗୁଣିଆଟା କାଲି କଣ ? ଟିକିଏ କରାମତି ଦେଖାଇଲା ନାହିଁ ? ବୁଢ଼ୀର ଏ ସକେଇ କାନ୍ଦଣା ଦେଖି କନକ ଚେଙ୍ଗଣ ଘର ଭିତରେ ହସି ହସି ଫାଟି ପଡୁଥାଏ ।

ଗାଁର ଭଦ୍ରଲୋକେ ଧନିଆର ଏ ମତିଗତି ଦେଖି କାବା ହୋଇଗଲେ ।

ଘରର ସମସ୍ତ ଜିନିଷପତ୍ର ବଣ୍ଟୁରା ହୋଇଗଲା । ଧନିଆ ମା ସେ କଥାରେ ମନ ନ ଦେଇ ଧନିଆ ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲା—'ମୋ ବାପଟା, ମୋ ଧନଟା ! ଯା' ହେବାର ହେଲା, ଏବେ ମୋ କଥା ମାନ । ରାଗ କରୁଛୁ କା' ଉପରେ ? ମୁଁ ପରା ତୋର ଜନମ କଲା ମା ।.....'

ଧନିଆ କିଛି ଶୁଣିଲା ନାହିଁ, ମୁହଁ ବୁଲେଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ହପ୍ତାକ ଛୁଟି କଟେଇ ସେ ଯେତେବେଳେ କଲିକତା ବାହାରିଲା, କନକ ହସି ହସି ତାକୁ ବିଦାୟ ଦେଲା । କିନ୍ତୁ ମା' ବୁଢ଼ୀ ତାର ଅଖିଆ ଅପିଆ ଦି' ଆଖିରେ ଆଖିଏ ଲୁହ ପୁରେଇ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ବସି ଧନିଆର ଯିବା ପଥକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ।

ଧନିଆ ଚାଲିଗଲା । ମା' ତାର ଲୁହଭରା ଆଖିରେ କାନ୍ଥରେ ମୁଣ୍ଡି ଅମାରି ଡାକିଲା—'ହେ ଭଗବାନ, ଧନିଆକୁ ମୋର ସୁବୁଦ୍ଧି ଦିଅ, ତାର ମଙ୍ଗଳ କର ।'

କେଶରୀ କନ୍ୟା ନନ୍ଦିକା

ନିସ୍ତବ୍ଧ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର ।

ସମଗ୍ର ବାରଣାସୀ କଟକ ସୁପ୍ତ, ଅଚେତନ । ବେଳେ ବେଳେ ରାଜପ୍ରାସାଦ ମଧ୍ୟରେ ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରର ଝଣତ୍କାର ରାତ୍ରିର ଗମ୍ଭୀର ନୀରବତା ଭଙ୍ଗ କରୁଥିଲା । ଦୂରରେ—କାଠଯୋଡ଼ି ଅପର କୂଳରେ ଶତ୍ରୁ ଶିବିରରୁ ଦିଶୁଥିଲା ମଶାଲର ମଳିନ ଆଲୋକ ।

ହଠାତ୍ ରାଜକନ୍ୟା ନନ୍ଦିକାଙ୍କର ଶୟନ କକ୍ଷ ଦ୍ୱାରରେ ଘନ ଘନ କରାଘାତର ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା ।

ରାଜକନ୍ୟା ନିଦ୍ରିତା ନ ଥିଲେ । ନିଜକୁ ଯୋଦ୍ଧୃ ବେଶରେ ସଜ୍ଜିତ କରି ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ଭାବରେ ଘୁରି ବୁଲୁଥିଲେ ସେହି ଶୟନ କକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ । କମନୀୟ ହେମ ଗୌର ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଫୁଟି ଦିଶୁଥିଲା ଏକ ବୀରତ୍ୱ-ବ୍ୟଞ୍ଜକ ଭାବ । ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତଟି ମୁଠାଇ ଧରିଥିଲା ଏକ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ମଣି ଏବଂ ବାମ ହସ୍ତଟି ବଜ୍ର ମୁଷ୍ଟିରେ ଧରିଥିଲା କଟି-ଦେଶରୁ ଶାଣିତ ତରବାରି ।

ଦ୍ୱାର ଦେଶର ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରାଘାତକୁ ହିଁ ନନ୍ଦକା ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ, ବ୍ୟଗ୍ର ଭାବରେ ଯାଇ ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ କଲେ ।

—"ସମସ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତ ସରମା ?"

—"ହଁ, ବାହାରେ ଅଶ୍ୱ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ତୁମେ ଦୁର୍ଗର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଥିବା ସେହି ଗୁପ୍ତ ଦ୍ୱାର ଦେଇ ବାହାରକୁ ଯିବ ଜେମା ଦେଇ । ମୁଁ ଅସ୍ତ୍ରାଗାରରୁ ଆଉ କିଛି ଅସ୍ତ୍ର ଧରି କାଠଯୋଡ଼ି କୂଳରେ ତୁମକୁ ଭେଟିବି ।"

ସରମା ଧୀର ପଦ କ୍ଷେପରେ ଅନ୍ତର ହୋଇଗଲା ।

ନନ୍ଦକା ଦ୍ୱାର ଦେଶରେ ଶିର ନୁଆଇଁ କାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିଜର ପ୍ରଣତି ଜଣାଇଲେ । ତା' ପରେ କକ୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରି ପଡିଲେ ବୀର ଦର୍ପରେ ।

ସ୍ୱ ହସ୍ତର ଜୈନ ମଣିଟିକୁ ସେ ଶେଷ ଥର ପାଇଁ ଭଲ କରି ଦେଖି ନେଲେ । ପ୍ରାଣ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଝଙ୍କୃତ ହୋଇ ଉଠିଲା—ଏ ବିଗତ ଜାତିର ଗୌରବ ଗାଥା ଏବଂ ନିଜ ମାତୃଭୂମିର କରୁଣ ଆହ୍ୱାନ ।

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ଅଶ୍ୱାରୋହଣ କରି ନନ୍ଦକା ଛୁଟି ଚାଲିଲେ ।

ନିର୍ଜନ, ନିସ୍ତବ୍ଧ କାଠଯୋଡି କୂଳରେ ହଠାତ୍ ଅଶ୍ୱର ଗତି ମନ୍ଥର ହୋଇଗଲା । ନନ୍ଦକା ଜୈନ ମଣିଟିକୁ ଗଭୀର ନଦୀ ଜଳରେ ନିକ୍ଷେପ

---

* ରାଧାନାଥଙ୍କ 'ନନ୍ଦକେଶ୍ୱରୀ' କାବ୍ୟର ନନ୍ଦକା ଚରିତ୍ର-ଚିତ୍ରଣରେ ଐତିହାସିକ ସତ୍ୟ ଆଦୌ ନାହିଁ । ବରଂ ଐତିହାସିକମାନେ ଏକ ମତ ଯେ ସେତେବେଳେ ଓଡିଶାରେ ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ନାରୀମାନେ ଯୁଦ୍ଧ ବିଦ୍ୟାରେ ଅତି ନିପୁଣା ଥିଲେ । —ଲେଖକ

କଲେ । କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ସ୍ଥାନଟିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୀପ୍ତ କରି ମଣିଟି ଅତଳ ଜଳରେ କାହିଁ ଲୁଚିଗଲା ।

ବହୁକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନନ୍ଦକା ସେହି ଦିଗକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ—

ଯାଅ, ଧନ୍ଯଜାତ ମଣି ! ଚଣ୍ଡିକାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଉ ! ଉତ୍କଳ ନିଜ ଗୌରବ ଗରିମା ବଜାୟ ରଖୁ ! ଶତ୍ରୁ ସହ ସମ୍ମୁଖ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିଜ ବୀରତ୍ୱର ପରିଚୟ ଦେଉ ! ନିଜର ଶକ୍ତି ସାହସ ଭୁଲି ଦୈବୀ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଜଡ଼ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହୋଇ କାପୁରୁଷ ଭାବେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବାର କଳଙ୍କ ଏ ଜାତି ଅର୍ଜନ ନ କରୁ !

ନନ୍ଦକା ଆନନ୍ଦରେ ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ନିଜର ବୃଦ୍ଧ ପିତା ଶକ୍ତି-ସାହସହୀନ, ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ । ମାତ୍ର ଶରୀରରେ ଶେଷ ରକ୍ତ ବିନ୍ଦୁ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନିଜେ ଶତ୍ରୁ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବେ—ଜନ୍ମଭୂମିର ସ୍ୱାଧୀନତା ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଆପ୍ରାଣ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ।

ଶତ୍ରୁ ସେନାପତି—ଚୋଳଗଙ୍ଗ । ଏ ନାମ ସ୍ମରଣରେ ନନ୍ଦକା ହଠାତ୍ ବ୍ୟଥାତୁର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ହୃଦୟଦେବତା ଚୁପେ ମନେ ମନେ ସେ ଯାହାକୁ ବରଣ କରିଛନ୍ତି, ମନ୍ତ୍ରୀ ବାସୁଦେବଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଯାହା ନିକଟକୁ ନିଜ ଗଭୀର ପ୍ରେମର ଅଭିଜ୍ଞାନ ପଠାଇ ସାରିଛନ୍ତି, ତାହାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଜି ସେ ଅସି ଉତ୍ତୋଳନ କରିବେ ? ପ୍ରେମିକାର ତରବାରି ପ୍ରେମିକ ରକ୍ତରେ ରଞ୍ଜିତ ହେବ ? ହା ରେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ !

ପଶ୍ଚାତ୍ ଦେଶରୁ ସହସା ଅଶ୍ୱର ଖୁରା ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ବଳ-ପୂର୍ବକ ମନରୁ ସମସ୍ତ ଦୁର୍ବଳତା ଦୂର କରି ନନ୍ଦକା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ଅଶ୍ୱାରୋହଣୀ ଜଣକ ନିକଟକୁ ଆସି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ—"କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା କେମିତି ଦେବି ! ଏବେ ଆସ !"

—"ଚାଲ୍, ସରମା, ଭୁବନେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ଆମ ଶିରରେ ।"

× × × ×

ନିସ୍ତବ୍ଧ ଅର୍ଦ୍ଧ ରାତ୍ରିରେ ତୈଲଙ୍ଗଙ୍କ ଶିବିରନ୍ତର ହଠାତ୍ ସତର୍କ ଶିଙ୍ଗା ବାଜି ଉଠିଲା । ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣର ଆଶଙ୍କା ନ ଥିବାରୁ ଶିବିରର ସମସ୍ତ ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ନିଦ୍ରାଭିଭୂତ ଥିଲେ । କେବଳ ବୀର ତୈଲଙ୍ଗଙ୍କ ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ବସି ବସି ଭାବୁଥିଲେ—ଏ ଯୁଦ୍ଧ ଅଭିଯାନର ଭବିଷ୍ୟତ କଥା । ଅକସ୍ମାତ୍ ଶିଙ୍ଗାନାଦ ଶୁଣି ସେ ଅସ୍ତ୍ର ହସ୍ତରେ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖିଲେ—ଯୋଦ୍ଧୃ ବେଶରେ ଅଶ୍ୱାରୂଢ଼ା ଏକ ରୂପସୀ ନାରୀ ପ୍ରତିମା ।

କ୍ଷଣ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୈଲଙ୍ଗଙ୍କ ବିସ୍ମୟ ମୁଗ୍ଧ ନୟନରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ ସେଇ ନାରୀ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ । ତା'ପରେ ନିଜର ଅସ୍ତ୍ର ଉତ୍ତୋଳନ କରୁ କରୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ—"କିଏ ?"

—"ଶତ୍ରୁ ପକ୍ଷର ନାରୀ-ସେନା ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ସାଧାରଣ ସୈନିକା ।"

—"ଅର୍ଦ୍ଧ ରାତ୍ରିରେ ଏପରି ଅତର୍କିତ ଭାବେ ଏକାକୀ ଶତ୍ରୁ ଶିବିର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ?"

—"ଉତ୍କଳ ବାହିନୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ମୁଖ ଭାବେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଶତ୍ରୁ ସେନାପତି ସହ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଯୁଦ୍ଧ ଅଭିଯାନରେ ମୁଁ ଆସିଛି । କାହାନ୍ତି ସେନାପତି ?"

—"ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ !"

—"ଏଁ, ଆପଣ ! ବୀର ଶୈଳଗଙ୍ଗ ?"

ନନ୍ଦକା କାହିଁକି ଟିକିଏ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପରେ ନିଜକୁ ପୁଣି ସଂଯତ କରି କହିଲେ—"ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ସହ......"

"ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ !"—ଶୈଳଗଙ୍ଗ ଅସି ଉନ୍ମୋଚନ କଲେ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁଇଜଣଯାକ ଆହତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ତଥାପି ଆକ୍ରମଣ ପ୍ରତି ଆକ୍ରମଣ ବହୁ କ୍ଷଣ ଧରି ଚାଲିଲା । ଖ୍ୟାତନାମା ଯୋଦ୍ଧା ଶୈଳଗଙ୍ଗ ଉତ୍କଳୀୟ ନାରୀର ବୀରତ୍ୱ ଓ ରଣ କୌଶଳ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ-ଚକିତ ହେଲେ ।

ଅକସ୍ମାତ୍ ନନ୍ଦକା ନିଜ ବକ୍ଷରେ ଏକ ଦାରୁଣ ଆଘାତ ପାଇ ଅଶ୍ୱ ପୃଷ୍ଠରୁ ଢଳି ପଡ଼ିଲେ ।

ଶୈଳଗଙ୍ଗ ଅସି ତ୍ୟାଗ କରି ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଗଲେ । ନନ୍ଦକାଙ୍କ ବକ୍ଷରୁ ଧାର ଧାର ରକ୍ତ ଛୁଟୁଛି । ଶୈଳଗଙ୍ଗ ସେହି ରକ୍ତ ସ୍ରୋତ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ ନନ୍ଦକା କହିଲେ—"ଆଉ ବୀର, ମୁଁ ମୃତ୍ୟୁ ଚାହେଁ । ଜୀବନର ବ୍ରତ ମୋର ଆଜି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି । ଏବେ ତୁମର ଚରଣ ତଳେ ମୋତେ ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଦିଅ !"

"ମୋର ଚରଣ ତଳେ ! କିଏ ତୁମେ ନାରୀ ?"

—"ନାରୀ ସମ୍ବୋଧନରେ ଦୂରକୁ ଅପସରି ଯାଅନା ପ୍ରିୟତମ ! ମଧୁର ପ୍ରିୟା ସମ୍ବୋଧନରେ ମୋତେ ପାଖକୁ ନିଅ, ନିଜର କର ! ମୁଁ ଉତ୍କଳର ରାଜଜେମା, କେଶରୀ କନ୍ୟା ନନ୍ଦକା !"

—"ଏଁ, ନନ୍ଦକା ! ହା କେଶରୀ କନ୍ୟା ! ଏ ଅର୍ଦ୍ଧ ରାତ୍ରରେ ରାଜ ଅନ୍ତଃପୁରର ଲଳିତଲତା ତୁମେ କାହିଁକି ଏ ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ

ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ? ଯୁବତୀ ସୁଲଭ କୋମଳତା, ମଧୁରୀମୟତା ପରିତ୍ୟାଗ କରି—...”

—“ଉପହାସ କରନା ପ୍ରିୟତମ । ନନ୍ଦିକା ଯେ ବୀର-କନ୍ୟା, ବୀର ପୁତ୍ରୀରଣୀ ! ବିଖ୍ୟାତ ବୀର ତୈଲଙ୍ଗଙ୍କର ପତ୍ନୀ ରୂପେ...”

“—ପ୍ରଲାପ ବନ୍ଦ କର ସ୍ୱାଭିମାନା । ଯେଉଁ ଦେଶର ନାରୀ ସୃଷ୍ଟିର ଆଗମନୀ ନ ଗାଇ ଧ୍ୱଂସର ତାଣ୍ଡବ ରଚନା କରେ, ସେ କି କେବେ ପୁରୁଷର ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା ହୋଇପାରେ ?”

—“ଉତ୍କଳୀୟ ନାରୀ ଜାତିର ଅବମାନନା କରନା ବୀର ! ତୁମର ଅଯୋଗ୍ୟା ହେଲେ ବି ଶେଷ ଜୀବନରେ ମୋତେ ଟିକିଏ ଚରଣ ତଳେ ସ୍ଥାନ ଦିଅ ।”

—“ମୁଁ ତୁମର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ନନ୍ଦିକା । ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ତୁମକୁ ନିରାପଦରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବାକୁ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦେଉଛି, ତୁମେ ବାହୁଡ଼ି ଯାଅ ।”

ଭୂମି ଶଯ୍ୟା-ଶାୟିନୀ ନନ୍ଦିକା କରୁଣ କଣ୍ଠରେ ଆଉ ଥରେ ତୈଲଙ୍ଗଙ୍କୁ ମିନତି ଜଣାଇଲେ—“ପିତୃକୁଳ ମୁଁ ତ୍ୟାଗ କରି ଆସିଛି ପ୍ରିୟତମ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପତିପଦ ମୋର ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ । ମୋତେ ଦୂରକୁ ଠେଲି ଦିଅନା ।”

ତୈଲଙ୍ଗଙ୍କ ଏଥିରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ ନ କରି ନିଜ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ସ୍ଥିର ରହିଲେ । ଏତିକିବେଳେ ଅଶ୍ୱ ଛୁଟାଇ ଆସି ପ୍ରବେଶ କଲା ସରମା । ନିଜ ସଖୀର ଏ ସାଙ୍ଘାତିକ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ସେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ନନ୍ଦିକାଙ୍କୁ କୋଳରେ ଧରି ଅଶ୍ରୁ ବିସର୍ଜନ କରୁ କରୁ ସେ ରୋଷ-କଷାୟିତ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଚକ୍ଷୁରେ ଥରେ ଚାହିଁଲା ତୈଲଙ୍ଗଙ୍କ ଆଡ଼େ । ନନ୍ଦିକା ଅତି କଷ୍ଟରେ ଧୀରେ ଧୀରେ

କହିଲେ—"ତାଙ୍କର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ ସରମା । ଦେଶ ପାଇଁ ମୁଁ ଆପେ ଆପେ ଏ ଦଶା ବରଣ କରିଛି । ପିତାଙ୍କୁ କହିବୁ—ଏଙ୍କ ଦୋଷ ଧରିବେ ନାହିଁ ; ଯେତେହେଲେ ତ ଏ ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନ । ଆଉ ମୁଁ ; ମୋତେ ଏଇ ପତି ପଦରେଣୁ ପଡ଼ିଥିବା ଭୂମିରେ ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଦେ !"

ଏହିତକ ନନ୍ଦକାଙ୍କର ଶେଷ ବାଣୀ । ରୈଳଗଙ୍ଗ ମୂକ ସ୍ତବର ପରି ଏ କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଥିଲେ । ରାତି ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ରଭାତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ।

ସାବିତ୍ରୀ

ହରିଶ୍ ମୁଖାର୍ଜି ରୋଡ଼ର ସେଇ ବଡ଼ ମାଂସ ଦୋକାନଟା ପାଖରେ—ନା, ମୁଁ ବୋଧହୁଏ ଭୁଲ୍ କରୁ ନାହିଁ—ଠିକ୍ ସେଇଠୁ ଯେଉଁ ସରୁ ଗଳିଟା ବାହାରିଛି, ସେଇ ଗଳିରେ···

ସେଇ ବିଖ୍ୟାତ ଗଳିରେ ଆପଣ ହୁଏତ ଥରେ ଅଧେ ଯା-ଆସ କରିଥିବେ । ଅନେକ ଲୋକ ଯାଆନ୍ତି ସେଠିକି । କିନ୍ତୁ କେହି ତା' ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଆପଣ ବି ତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନ ଥିବେ ।

ମୁଁ ତାହାରି କଥା କହୁଛି ।

ସେଇ ଗଳିରେ ଆପଣଙ୍କ ନୟନ ମନକୁ ଟାଣି ରଖିଲା ଭଳି ଅନେକ ଉପାଦାନ ପାଇବେ, ଆପଣଙ୍କ ଯୌନ ସ୍ପୃହାକୁ ଉଦ୍ଦୀପିତ କଲା ଭଳି ପାଇବେ ବହୁତ ଖୋରାକ । କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ ଆଖି, କେତେ ଉନ୍ନତ ବୁକୁ, କେତେ ସଜ୍ଜିତ ସୁବାସିତ କବରୀ, କେତେ ବେପଥୁମାନ ସୁଗୋଲ ନିତମ୍ବ, ଆଉ କଞ୍ଚା ମାଂସର ଅର୍ଦ୍ଧନଗ୍ନ ଦେହ । କିନ୍ତୁ ତା'ଠାରେ ଏ ସବୁ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଉପାଦାନ ନାହିଁ ।

ଖାଲି ଯାହା ତା'ର ପିଲାଳିଆ ସୁନ୍ଦର ମୁହଁଟି—ଶାନ୍ତ, ଲବଣୀଭରା, ସକାଳର ସଜଫୁଟା ପଦ୍ମ ଫୁଲଟି ପରି କି ! ଆଖି ଯୋଡିକ ଲସଣିଆ, ଛଳ ଛଳ, ଜଗତର ସମସ୍ତ କାରୁଣ୍ୟରେ ଯେପରି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ସେଇ ଅଳପ ବୟସ ଝିଅଟି—ଅନାଡ଼ମ୍ବର, ଅନାକର୍ଷଣୀୟ । ଗଳିର ନିୟମ ଭିତରେ ସେ ଯେପରି ଏକ ନିପାତନ—ପରମ୍ପରା ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ତାକୁ ଦେଖିଛନ୍ତି ଆପଣ ?

ନାଁ ତାହାର ସାବି—ସାବିତ୍ରୀ ।। ଘର କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଠାଙ୍ଗୀ ପାଖରେ ଗୋଟାଏ କି ଗାଁ ବୋଲି କହୁଥିଲା, ମନେ ନାହିଁ ।

ଠାଙ୍ଗୀର ମଫସଲୀ ଓଡ଼ିଆ ଝିଅ ଆଜି କଲିକତା ମହାନଗରୀରେ କାହିଁକି ? ମା' ଗଙ୍ଗା କାଳୀଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ନୁହେଁ—ଯାଦୁ କୋଠି, କି ଚିଡ଼ିଆଖାନା ଦେଖିବା ଲାଗି ନୁହେଁ—ଗଳି ଘୁଞ୍ଜିରେ ବୁଲିବା ପାଇଁ ବି ନୁହେଁ । ତେବେ କାହିଁକି ?

ସେଇ କଥାହିଁ କହୁଛି ।

—"ଆପଣ ସେ କଥା ଶୁଣିବେ ? ଶୁଣିପାରିବେ ?" କହୁଁ କହୁଁ ସାବିତ୍ରୀ ମୋ ଆଗରେ ଅଶ୍ରୁ ବିମୋଚନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ନୀରବରେ । ହରଣ୍ ମୁଖାର୍ଜି ରୋଡ଼ର ସେଇ ରୋମାଞ୍ଚକର ସରୁ ଗଳିଟା ଅତିକ୍ରମ କରୁଥିଲା ବେଳେ ସେଦିନ ସାବିତ୍ରୀର ସେଇ ଲୋଭନୀୟ ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ମୋତେ ଅଟକାଇ ରଖିଲା । ଆଃ...କି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ସେ ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ! ଯେପରି ଅତି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କଥା କିଛି ମୋତେ ନିବେଦନ କରିବାକୁ ଚାହେଁ !

ମୁଁ ଗଲି ।

ତା'ପରେ ସେଇ ଅଭାଗିନୀ ଯୁବତୀଟିର ଗତ ଦୁଇ ମାସର ଜୀବନ ପୃଷ୍ଠା ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଖୋଲି ଦେଖିଲି—ନୂତନ

ଲୋତକରେ ଭିଜା, ହୃଦୟ କାରୁଣ୍ୟରେ ଭୋଳା ସେ ପୁଷ୍ପ-ଗୁଡ଼ିକ......

ସାବିତ୍ରୀ, କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଝାଙ୍ଗିର ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବରାଳର ନବ ବିବାହିତା ସୁଶ୍ରୀ ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ ସାବିତ୍ରୀ, ନିଜର ମୃତ ସତ୍ୟବାନ ସ୍ୱାମୀକୁ ସେ ଯେପରି ଯମ ମୁଖରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ଲାଗି ଭୀଷ୍ମ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଧରି ଆସିଛନ୍ତି !

ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟ । କଣ୍ଟକମୟ ବନ୍ଧୁର ପଥ । ଗୁହାଗହ୍ୱରରୁ କେତେ ହିଂସ୍ର ଜାନୁଆର୍ ଜୀବ ଲମ୍ଫ ଲମ୍ଫ କରି ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି । ସାହା ଭରସା କେହି ନାହିଁ । ସାବିତ୍ରୀ ଏକାକିନୀ । କିନ୍ତୁ ସେ ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନା ନୁହେଁ—ସାହସ ହରାଇ ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ପଥରେ ଆଗେଇ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ହଠାତ୍ ଏକ ହିଂସ୍ର ଜାନୁଆରର୍ ହୋଇଛନ୍ତି ଶିକାର । ହା ବିଗ୍ରହ !

—"ଆପଣ ମୋର ବାପ ସମାନ, ମୋତେ ଏ ନରକ ପୁରରୁ ଉଦ୍ଧାର କରନ୍ତୁ । ମୋତେ ବଞ୍ଚାନ୍ତୁ ।" ସାବିତ୍ରୀ ମୋର ପାଦ ଯୋଡ଼ିକ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି କହିଁ କହିଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ତାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି । ଦୁଃଖ ଓ ବିସ୍ମୟରେ ମୁଣ୍ଡ ମୋର ଗୋଲମାଲ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ପ୍ରାଣରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବିକ୍ଷୋଭ । ସାବିତ୍ରୀ ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ି ସେହିପରି କାନ୍ଦୁଥାଏ । ସୁସଜ୍ଜିତ ପଲଙ୍କ ତାହାର ପଡ଼ିଥାଏ ଖାଲି । ପାଖରେ ଡ୍ରେସିଂ ଟେବୁଲ ଉପରେ ନାନା ରକମ ପ୍ରସାଧନ ସାମଗ୍ରୀ, ଯେପରି ଛୋଟ କାଠର ଏକ ମନୋହାରୀ ଦୋକାନ । କାନ୍ଥରେ ଝୁଲୁଥାଏ ଫରାସୀ ଓ ଚୀନା ଯୁବତୀଙ୍କର ବଡ଼ ବଡ଼ ଉଲଗ୍ନ ଚିତ୍ରପଟ । ଶସ୍ତା କେମିକାଲ୍ ଅତର ଗନ୍ଧ ଘର ସାରା ଖେଳି ବୁଲୁଥାଏ । ସେହି ଘରର—କଲିକତା ମହାନଗରୀର ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ରାଦପି କ୍ଷୁଦ୍ର କୋଣର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ

[illegible] ନଂ.........
ତା.........

ସନ୍ଧ୍ୟା ଯାଇଥାଏ ସାବନୀ ।

ଶୁଣୁଛନ୍ତି ଆପଣ ? ଏ ଦେଶର [illegible] ସହିତ । ଉନ୍ନତ ବନ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଆଉ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଶ୍ରମିକ ଶକ୍ତି ସହିତ, ଏଇପରି କେତେ ଯେ ସାବନୀ କଲିକତା କାଲିମାଟିର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ରପ୍ତାନି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି, ତାହାର ଖବର ରଖିଛନ୍ତି ? ଦୁଇ ମାସ ତଳେ ସାବନୀକି ସେହିପରି ରପ୍ତାନି କରିଥିଲା ଝାଙ୍ଗୀର କଲିକତା ଟାଉନର ଗୁଣ୍ଡା ନଟ ମହାନ୍ତି ।

—"ନଟ ମହାନ୍ତି ମୋତେ କେତେ ଭରସା ଦେଇଥିଲା, ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମୋତେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବ । ବିଭାଘର ଅଷ୍ଟ-ମଙ୍ଗଳା ପରେ ପନ୍ଦର ଦିନ ଛୁଟି ପୁରେଇ ସେ କଲିକତା ଚାଲିଗଲେ ! ବର୍ଷେ ହେଲା ଆଉ ଚିଠିପତ୍ର ଦେଲେ ନାହିଁ, କି ଘରକୁ ଫେରିବାକୁ ମନ କଲେ ନାହିଁ । ଏଣେ କଳିହୁଡ଼ୀ ଶାଶୁ ଗଞ୍ଜଣାରେ ମୁଁ ପୋଡ଼ି ଜଳି ହୋଇ ମରୁଥିଲି । ଏତିକିବେଳେ ନଟ ମହାନ୍ତି ପହଞ୍ଚି କେତେ ଆଶା ଦେଖାଇଲା, ମହାପ୍ରସାଦ ଖୁଆଇ ମୋତେ ଧରମ ଭଉଣୀ କଲା । ମୁଁ ତାହାର ବିଶ୍ୱାସରେ ଦିନେ ରାତି ଅଧରେ ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢି ବାହାରି ଆଇଲି । ତା' ପରେ·····"

"ଥାଉ ସାବନୀ, ଥାଉ । ଆଉ ସେ ସବୁ ଶୁଣି ହେବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧର ।" ତାକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ ଭୂଇଁରୁ ଉଠାଇ ବସାଇଲି ।

ସାବନୀ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତ ହୋଇ କହିଲା—"ନିଜର ପରିଚିତ ମାଉସୀ ଘର ବୋଲି କହି ନଟ ମହାନ୍ତି ମୋତେ ଏଇଠି ଏ ବୁଢ଼ୀ ପାଖରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଗଲା; ଗଲା ହରିଶନ୍ ରୋଡ୍‌ରୁ ତାଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣିବା ପାଇଁ ! ଆଉ ସେ ଅଲପାଇସା ଫେରି ନାହିଁ । ମୋତେ ଏ ବୁଢ଼ୀ ଆଗେ ସେବାରେ ଲଗେଇଲା, ଅଇଁଠା କଂସା ବାସନ ଧୁଆ

କରେଇଲ, ଘର ସଜାସଜି କରିବାକୁ ବସିଦ କଲି । ମୁଁ ଯେତେ-ବେଳେ ପ୍ରକୃତ କଥାଟା ଜାଣି ପାରିଲି, ସେତେବେଳେ ମୋ ପାଇଁ ସବୁ ବାଟ ବନ୍ଦ । ମୋ ଗୋଡ଼ରେ ବେଡ଼ି, ପିଠିରେ କୋରଡ଼ା । ଶେଷରେ ନାଚୁଣୀ ହେଇ……”

ଗଳାରେ ଯେପରି ଗୁରୁ ବେଦନା ଅନୁଭବ କଲା ସାବିତ୍ରୀ । ଦୁଇ ହାତରେ ଗଳାଟାକୁ ଜାକି ଧରି ସେ ବିଛଣା ଉପରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ଦେଲା ଏବଂ ବିକଳ ହୋଇ କହିଲା—“ମୋତେ ଆପଣ ଏଠାରୁ ନେଇ ଚାଲନ୍ତୁ, ନୋହିଲେ ମୁଁ ଏଇମିତି ଛଟପଟ ହେଇ ମରିବି ।”

ମୁଁ ତାକୁ ବହୁତ ବୁଝା ସୁଝା କରି ତା ସ୍ୱାମୀର ଠିକଣା ନେଇ ଉଠିଲି ।

ବହୁ କଷ୍ଟରେ ହରସନ୍ ରୋଡ଼ର ଏକ ବଡ଼ ଲୁଗା ଦୋକାନରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କର ଖବର ମିଳିଲା । ଜଣେ ପୁଞ୍ଜିପତି ମାରୱାଡ଼ିଙ୍କର ବିଶ୍ୱସ୍ତ କର୍ମଚାରୀ ସେ । ମାରୱାଡ଼ି ଶେଠ୍‌ଙ୍କ ବାସ ଭବନରେ ରହି ସେ ହରଶନ୍ ରୋଡ଼ସ୍ଥ ତାଙ୍କର ଲୁଗା ଦୋକାନର ବିକେତା ଥିଲା । ଶେଠ୍‌ଙ୍କ ଝିଅ ସହିତ ସେ ପ୍ରେମାସକ୍ତ ଥିବାର ଜାଣି ଏବେ ଶେଠ୍‌ଜୀ ତାକୁ ନିଜର ବର୍ତ୍ତମାନ ସହରସ୍ଥ ଦୋକାନକୁ ବଦଳି କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଅଗତ୍ୟା ସେଇ ମାରୱାଡ଼ି ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ କରି ସବୁ କଥା ବିସ୍ତାରିତ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲି ଏବଂ ବିନୀତ ଭାବରେ ଦୁଇଟି ପ୍ରାଣୀର ଜୀବନ ଭିକ୍ଷା କଲି । ଦୟାଶୀଳ ସେଠଜୀ ଏ ଦୁଇଟି ଜୀବନ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ ମୋତେ ନିର୍ଭର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ ।

ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇଲି ।

ଶେଷରେ ସାବିତ୍ରୀର ହିଁ ଜୟ ହେଲା । ସେଇ ନରକପୁରରୁ ତାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଯାଇ ପ୍ରତିପତ୍ତିଶାଳୀ ଶେଠଜୀଙ୍କର କିଛି ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ ହେଲା, ମାନହାନି ବି ହେଲା । ସାବିତ୍ରୀର ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷାରେ ନବ ଜନ୍ମ ହେଲା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବହଳର । ସେଇ ବୋଧହୁଏ ସତୀ ସାବିତ୍ରୀର ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟବାନ୍ ।

କିନ୍ତୁ ନଟ ମହାନ୍ତି ? ତାହାର ତ ସନ୍ଧାନ ମିଳିଲା ନାହିଁ !

ଆପଣ ତାକୁ କେବେ କେଉଁଠି ଦେଖିଛନ୍ତି କି ? ଡେଙ୍ଗା ହୋଇ ସାବନା ବର୍ଣ୍ଣର ପାତଳା ଲୋକଟା, ନାକ ତଳେ ପ୍ରଜାପତିଆ ନିଶ । ଡାହାଣ ଆଖିଟା ଟିକିଏ ଟେରା । ପୋଲିସରେ ଖବର ଦିଆ ଯାଇଛି, ଖୋଜା ଲାଗିଛି ।

ଏ ଯୁଗରେ ଯମର ବି ଯାଞ୍ଚ ଅଛି, ଯିବ କୁଆଡ଼େ ସେ !

ଫକ୍‌କଡ଼

ସେ ଦେଖିଛନ୍ତି, ଆପଣ ଦେଖିଥିବେ, ମୁଁ ବି ଦେଖିଛି । ପୁରୀ ହାବଡ଼ା ରେଲପଥରେ ଯେଉଁମାନେ ଭ୍ରମଣ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଦେଖିଥିବେ । ବନ୍ଧୁହୀନ, ନିର୍ବାକ୍ ନିସ୍ପନ୍ଦ ହୋଇ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ଡବାରେ ଅତି ବିରକ୍ତିକର ପରିବେଶ ଭିତରେ ବସି ରହିଥିଲା ବେଳେ ସେ ଆସେ ସାଙ୍ଗରେ ତାର ସେଇ ନଅ ଦଶ ବର୍ଷର ଝିଅଟି । ବାଳିକା ସୁଲଭ କୋମଳ କଣ୍ଠରେ ଝିଅଟି ଆରମ୍ଭ କରେ, ଲରେ···ଲପ୍‌ପା, ଲରେ··ଲପ୍‌ପା—ଆଉ ସେ ଠୋକାଟି ଦୁଇଖଣ୍ଡ କାଠି ବଜାଇ ବଜାଇ ଗୀତରେ ତାଳ ଦିଏ ।

ତା'ପରେ ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କେହି ଝିଅଟିର ରୂପରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ—ଆଉ କେହି ବା ହାଲ୍‌କା ସଙ୍ଗୀତ ମୂର୍ଚ୍ଛନାରେ ବିଭୋର ହୋଇ ପକେଟ ଅଣ୍ଡାଳନ୍ତି । ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ଡବାର ସେଇ ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ପରିବେଶଟି କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଉଠେ ।

ସେଦିନ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦୁହିଁଙ୍କି ଭେଟିଥିଲି ।

ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୟାମଳ ହେଲେ କଣ ହେବ, ଝିଅଟିର ଗଢଣ ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର । ତା'ର ବେଶ ପରିପାଟୀ ମଧ୍ୟ ଆଧୁନିକ ରୁଚି-ସଙ୍ଗୀତ । କି ଏକ ଶସ୍ତା କେମିକାଲ୍ ତେଲରେ ଅତି ଯତନରେ ମଥା ସଜାଡ଼ିଛି । ଲମ୍ବ ବେଣୀର ଶୋଭା ବର୍ଦ୍ଧନ କରୁଛି କେତେ ପ୍ରକାର ଫୁଲ । ଛୁଡ଼ା ପେଣ୍ଟଟି ଉପରେ ଲମ୍ବା ମଲଆ ଫୁଲପକା ଫ୍ରକ୍ । ଛାତିରେ ଫ୍ରକ୍ ଭିତରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବାରି ହେଉଛି—ତାର ଆସନ୍ନ ଯୌବନର ନିଶାଣ ।

ଆଉ ତାର ସାଥି ଟୋକାଟି ବେଶ୍ ଏକ ରୋମାଣ୍ଟିକ ହିରୋ ଭଳି । ତାରୁଣ୍ୟର ବଳିଷ୍ଠ ବପୁ । ମଥାରେ ଅସଜଡ଼ା ଲମ୍ବ ଲମ୍ବା ବାଳ । ଢିଲା ପାଇଜାମା ସାଙ୍ଗକୁ ସବୁଜ ଚିନ୍ ଫିନ୍ ପଞ୍ଜାବୀ । ତହିଁରେ କଳା ନାଲି କେତେ କ ଦାଗ । ଛାତି ପକେଟରେ ପଡ଼ିଛି ଅଣିକିଆ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ପାନିଆ ଏବଂ ଖଣ୍ଡିଏ ଅଧାଖିଆ ମେ ପୋଲ ସିଗାରେଟ୍ ।

ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ଝିଅଟି ଆସି ମୋ ଆଗରେ ହାତ ପାତିଲା ।

ମୁଁ କହିଲି—ମାଗି ଖାଉଛ କାହିଁକି ? ଚାଲ, ମୁଁ ତମକୁ କାମ ଦେବି । ଖଟିବ ଖାଇବ ।

ଝିଅଟି ବୋଧ ହୁଏ ମୋ ଠାରୁ ଏପରି କଥା ଶୁଣିବ ବୋଲି ଆଶା କରି ନ ଥିଲା । ମୋ କଥାର କିଛି ଗୋଟାଏ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ସେ ଇତସ୍ତତଃ କରୁଥିଲା ବେଳେ ଟୋକାଟି ହଠାତ୍ ପାଖେଇ ଆସି କହିଲା—କାମ କିଛି ନ ପାଇଲାରୁ ଏଥିରେ ପଶିଛୁ ବାବୁ । ଏ ବେଉସା ମନ୍ଦ ନୁହେଁ । ବେଶ୍ ଦୁ'ପଇସା ରୋଜଗାର ହେଉଛି ।

ମୁଁ ଉପହାସ କଲି—ଭିକ ମାଗିବା ମନ୍ଦ ବେଉସା ନୁହେଁ ! ବାଃ······ଏପରି ଚମତ୍କାର ବୁଦ୍ଧି ଶିଖିଲ କେଉଁଠୁ ?

ସହଯାତ୍ରୀ କେଇଜଣ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ହସିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମୁଁ ଟିକିଏ ଚଢ଼ା ଗଳାରେ କହିଲି—କାମ କେଉଁଠି ଖୋଜୁଥିଲ, ପାଇଲନି ? ମିଛ କହନା ! ଗ୍ଲଲ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ, ମୁଁ ତମ ଦୁ'ଜଣଙ୍କ ପାଇଁ କାମ ଯୋଗାଇ ଦେବି ।

ଝିଅଟି ମୋ କଥାରେ କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱ ନ ଦେଲା ପରି କହିଲା—ହଁ, ଏମିତି କେତେ ବାବୁ କାମ ଯୋଗାଇ ଦେବେ ବୋଲି କହନ୍ତି । କିଏ ଦିଏ ? କାହାର ଗରଜ ପଡ଼ିଛି ?

ଟୋକାଟି ତା ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଗ ଦେଇ କହିଲା—ଠିକ୍ କଥା ! ଦେବେ ଯଦି ବାବୁ, ଗରିବଙ୍କୁ ପଇସେ ଦି'ପଇସା ଦିଅନ୍ତୁ ! ସେ ସବୁ କଥା କହନ୍ତୁନି !

ମୁଁ ଟିକିଏ ଦବି ଗଲି । ବେକାର, ବାଉବୁଲାଙ୍କୁ କାମ ଯୋଗାଇବାର ଗରଜ ମୋର ଅଛି, ମୋ ଜାତିର—ମୋ ସରକାରଙ୍କର ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ଗରଜ କଥା ବୁଝୁଛି କିଏ ? ମୁଁ ହୁଏତ ଏ ଦୁଇଜଣ ମାତ୍ର ବେକାର ଲୋକଙ୍କୁ କାମ ଯୋଗାଇ ପାରେ କିନ୍ତୁ ଦେଶର ଶହ ଶହ ବେକାରଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ପାରିବି କି ? ସମସ୍ୟାଟି ପ୍ରକୃତରେ ମୋର ସାଧ୍ୟାତୀତ । ଏ ଦୁହେଁ ଯେପରି ମୋତେ ମୋ ଜାତି—ମୋ ସରକାରଙ୍କୁ ଉପହାସ କରିଗଲେ । ମୁଁ ହକ୍-ଚକାର ହୋଇ ଚୁପ୍ ରହିବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ବାଟ ପାଇଲି ନାହିଁ ।

ଭଦ୍ରକ ଷ୍ଟେସନରେ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲାବେଳେ ଦେଖିଲି—ପ୍ଲାଟଫର୍ମରେ ରେଲବାଇ ପୋଲିସଙ୍କୁ ଘେରାଉ କରିଛି ଜନତାର ଏକ ବ୍ୟୂହ ! କୌତୁହଳ ହେଲା । ପାଖକୁ ଯାଇ ଖବର ନେଲି—ଗାଡ଼ିରୁ ଆଜି ଜଣେ ପକେଟମାର ଧରା ପଡ଼ିଛି । ଉଙ୍କି ମାରି ଦେଖିଲାବେଳକୁ—ସେହି ଟୋକାଟା । ମୁହଁରେ ତାର ଦୁଃଖ, ବିଷାଦ କିମ୍ବା ଲଜ୍ଜାର ଚିହ୍ନ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ, ବରଂ ପୋଲିସ ଓ ଶାସକଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେପରି ଏକ ବେଟାଡର ଭାବ । ଝିଅଟି ଜନତା-

ଦ୍ୱାରର ପଛ ଆଡ଼େ ଠିଆ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି ତାର ସାଥିକି ।

ପଟେଲ୍ଟ ହେଲା । ଯେ ମାଗି ଖାଇଲାଣି ସେ କ'ଣ କେବେ ଲାଠି ଖାଇବ ?

× × × ×

ପ୍ରାୟ ତିନି ଚାରିବର୍ଷ ପରେ—

ଭଦ୍ରକ ଷ୍ଟେସନରେ କାଳୀପୂଜାର ସପ୍ତାହ ବ୍ୟାପୀ ସମାରୋହ । ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହ ଯାତ୍ରାରେ ବୁଲୁଛି, ହଠାତ୍ ଦେଖିଲି ସେହି ପକେଟମାରୁ ଟୋକାକୁ । ଚେହେରା ଓ ବେଶଭୂଷାରେ ତାର ବିଶେଷ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ନାହିଁ । କେବଳ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ କଠିନ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମର ମୁଦ୍ରା ସ୍ପଷ୍ଟ । ସାଙ୍ଗରେ ନାହିଁ ତାର ସେଇ ବାଳିକା ବନ୍ଧୁଟି ।

ମୁଁ ତାକୁ ଚିହ୍ନି ନ ଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜନଗହଳି ଦୋକାନ ପାଖରେ ଶିକାର ଲୋଭୀ ଛଞ୍ଚାଣ ପରି ସେ ଯେତେବେଳେ ଜାକି ରହିଥିଲା ଏବଂ ଦୋକାନୀର ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବର ସୁଯୋଗ ଦେଖି ଦୋକାନରୁ କାଚ ଗ୍ଲାସଟିଏ, ରବର ଖେଳଣାଟିଏ, ତାଆସ ମୁଠାଏ ଯାହା ପାଉଥିଲା ଉଠାଇ ନେଉଥିଲା, ସେତେବେଳେ ମୋର ଆଉ ଜାଣିବାକୁ କିଛି ବାକି ରହିଲା ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ତା' କଥା ସବୁ କହିଲି ଏବଂ ସମସ୍ତେ ମିଳି ଅତି ସାବଧାନତା ସହକାରେ ତାର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲୁଁ ।

ପକେଟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ପରେ ସେ ଯାତ୍ରା ଛାଡ଼ି ଗଳିଲା ଅନ୍ଧାରିଆ ରେଲ ଲାଇନ କଡ଼କୁ । ପୋଡ଼ା କୋଇଲା ଗଦା ଉହାଡ଼ରେ ପାଲ ହେଣ୍ଟା ହୋଇ ଛୋଟିଆ ପଲଟିଏ । ଭିତରେ ମଧ୍ୟମ ବତୀର ମିଞ୍ଜି

ମିଣ୍ଟି ଆଲୁଅ । ପଲ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ବସି ରହୁଛନ୍ତି ଜଣେ ସଜ୍ଜିତା-ବେଶା ତରୁଣୀ । ନୟନର ଚପଳ ଚାହାଣିରେ ସାଦର ନିମନ୍ତ୍ରଣର ଇଙ୍ଗିତ ଏବଂ ଓଷ୍ଠର ଉଦ୍ଧତ ଠାଣିରେ ପ୍ରେମ ନିବେଦନର ଭଙ୍ଗୀ । ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ କେଇଜଣ ବଜାଖ ଟୋକା ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେଇଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ତୁଣ୍ଡରେ ହୁଇସିଲ ମାରୁଛନ୍ତି ।

ଆମେ ବଡ଼ ବ୍ୟଗ୍ର ଓ କୌତୁହଳୀ ହୋଇ ଘଟଣାଟା ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲୁଁ । ପକେଟମାରୁ ଯୁବକଟି ସେଇ ବଜାଖ ଟୋକାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ସାଙ୍ଗରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପଲଆଡ଼କୁ ନେଇଗଲା । ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି—ସେଦିନର ସେଇ ନିରୀହା ବାଳିକାଟି ଆଜି ବାରାଙ୍ଗନା । ତାର ସଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ରୂପଶ୍ରୀ ପଣ୍ୟ ପରି ତିଳ ତିଳ ବିକ୍ରୀ ହେଉଛି ବଜାରରେ । ଆଉ ସେ ପକେଟ୍ ଟୋକା ଆଜି ଗୁଣ୍ଡା, ଉକାୟୃତ, ରୂପ ବିକେତା, ନାରୀ-ବ୍ୟବସାୟୀ ।

ଏ ବିଷୟରେ ଅଗତ୍ୟା କଣ କରିବାକୁ ହେବ—ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହ ବିଚାର କଲି । ପୋଲିସରେ ଖବର ଦେବା କଥା ଶେଷରେ ସ୍ଥିର ହେଲା ।

ଦୁଇ ତିନିଜଣ କନେଷ୍ଟବଲ ପଲ ଘେରାଉ କରିବାକୁ ଗଲେ ।

ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଛି ବୋଲି ମନେ କରି ଆମେ ସେଦିନ ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆଇଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା, ତା'ର ପରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯାଇ ଦେଖିଲୁଁ—ସେ ପଲ ମୁହଁରେ ପୁଣି ସେହି ପୁରୁଣା ଦୃଶ୍ୟ ଅଭିନୀତ ହେଉଛି । ମୋ ଜାତି, ମୋ ଶାସକ, ସରକାର ଖାଲି ଜଳ ଜଳ କରି ଚାହିଁ ଦେଖୁଛନ୍ତି—ଏହାର କୌଣସି ପ୍ରତିକାର କରି ପାରୁନାହିଁ !

ପ୍ରତିକ୍ରିୟା

(୧)

ମନୀଷା ଓ ମାନସ ।

ସେମାନଙ୍କର ମଧୁର ବୈବାହିକ ମିଳନ ମହୋତ୍ସବ ସର୍ବ ଶୁଭରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଗଲା ।

ମଙ୍ଗଳ ଅଧିବାସ ଠାରୁ ବିବାହ ବାସି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ମହୋତ୍ସବର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରୁଥିଲେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି—ମନୀଷାର ଭାଉଜ ବା ନୂଆବୋଉ ।

ମେଦିନୀପୁର ସହରସ୍ଥ ଖ୍ୟାତ ମାଇତି ବଂଶର (ପୂର୍ବେ 'ମହାନ୍ତି' ଥିଲେ ବୋଲି ଶୁଣାଯାଏ) କୁଳବଧୂ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି ଦୁଇଟି ସନ୍ତାନର ଜନନୀ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଦେହ ଓ ମନରେ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ଷୋଡ଼ଶୀ ତରୁଣୀ । ନାତିଦୀର୍ଘ ଚମ୍ପକବର୍ଣ୍ଣ ଶରୀର-ବିଶିଷ୍ଟ ଏଇ ସୁଶ୍ରୀ ସୁରୁଚିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିମାଟି ଜାୟା ସ୍ୱଭାବରେ ଯେପରି ପ୍ରେମମୟୀ, ଜନନୀ ଭାବରେ ସେହିପରି ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣା । ପ୍ରୌଢ଼ ଆଇନ୍‌ଜୀବୀ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାଇତି ଏପରି ଗୃହିଣୀଙ୍କର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଧୀନରେ ଆବଦ୍ଧ

ରହିବା କିଛି ବଡ଼ିକଥା ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଏ ବିବାହ ମହୋତ୍ସବରେ ମାନସର ମନେ ହୋଇଥିଲା—ଯେପରି ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି ହେଉଛନ୍ତି କନ୍ୟା ତରଫର ପ୍ରକୃତ କର୍ତ୍ତୀ; ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାଇତି ରହିଛନ୍ତି ଯାଇ କେଉଁ ଯବନିକା ପଛପଟେ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାଇତି ଭାବିଥିଲେ—ନିଜର ଏକମାତ୍ର ଆଦରଣୀୟା ଭଉଣୀର ବିବାହ ବଙ୍ଗୀୟ ପ୍ରଥା ଅନୁଯାୟୀ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି ଭୟଙ୍କର ଆପତ୍ତି ଉଠାଇଲେ—"ନା, ତା' କେମିତି ହବ ! ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ରହି ତମେ ଯେତେ ବଙ୍ଗାଳୀ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏକ ଖାନଦାନ ବୁନିୟାଦ୍ ଓଡ଼ିଆ ଘରବାରରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ପାଉଛ । ତା' ଛଡ଼ା ପଲ୍ଲୀ-ଭାରତୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ ମାନସ ରଞ୍ଜନ ପଟ୍ଟନାୟକ ହେବେ ମନିର ବର । ସେ ଯେପରି ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତପ୍ରେମୀ ସାହିତ୍ୟିକ ବୋଲି ଶୁଣା ଯାଉଛି, ବଙ୍ଗୀୟମତେ ବିବାହ ହେଲେ ତାଙ୍କର ଆପତ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ଉଠିବ !"

ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ଯୁକ୍ତିରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାଇତି ହାର୍ ମାନିଲେ ।

ବରକାହିଡ଼ା ଦିନ ଉପର ଓଳି ମନିକୁ ଦେବୀ ପ୍ରତିମାଟି ଭଳି ମନୋହର ବେଶଭୂଷାରେ ସଜାଇ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି ମାନସକୁ ଏକୁଟିଆ ଭିତର ଘରକୁ ଡାକନେଲେ । ତା' ପରେ ମନିକୁ ମାନସ ଉପରକୁ ଠେଲି ଦେଇ ଦେଇ ନିଜର ବହଳ ଓଠରେ ସ୍ୱଭାବ ସୁନ୍ଦର ହସ ରେଖାଟିଏ ଟାଣି କହିଲେ—"ନିଅନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ, ପ୍ରିୟତମା ପତ୍ନୀ, **your most obedient servant** ! ନାକରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗେଇ ଏଣିକି ଯୁଆଡ଼େ ଇଚ୍ଛା ସେଆଡ଼େ ଟାଣି ପାରନ୍ତି !"

"ହେଇ୍ ନୂଆବୋଉ, ତମେ ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ !"—ମାନସ ଦେହରେ ଧକ୍କା ଖାଇ ମନୀଷା ସେତେବେଳକୁ ଲଜ୍ଜା ଓ ପୁଲକରେ ଗୋଟି-ପଣେ ନାଲି ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା ;

ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି ହସରେ ଫାଟି ପଡ଼ୁଁ ପଡ଼ୁଁ କହିଲେ—"ଦେଖନ୍ତୁ ମାନସ ବାବୁ, ଆପଣଙ୍କ ହାଓ୍ୱା ବାଜିଗଲା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନାର କେମିତି ମୁହଁ ଖୋଲି ଗଲଣି । ଆପଣ ତାକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବେ ଟି ?"

"ଆପଣ ଯଦି ଏତେ ଦିନ ସମ୍ଭାଳି ରଖି ପାରିଲେ, ମୁଁ ନ ପାରିବି କାହିଁକି ?"—ସମ୍ଭ୍ରମ ସହକାରେ ମୃଦୁ ହସ ହସି ମାନସ ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

ତା' ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି ହଠାତ୍ କାହିଁକି ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଉଠିଲେ । କହିଲେ—"କିନ୍ତୁ ମନା ଆମର ସେପରି ପିଲା ନୁହେଁ ମାନସ ବାବୁ । ବାର ତେର ବର୍ଷ ବେଳୁ ମୁଁ ତାକୁ ନିଜ ହାତରେ ଗଢ଼ି ଆଣିଛି । ଯେମିତି ରୂପର, ସେମିତି ଗୁଣର ! ମୁଁ ଜାଣେ—ସୁନା ମୁଣ୍ଡାଟାଏ ସେ ! ସହରର ଆଉ ଆଜି ଅତ୍ୟାଧୁନିକା ସ୍କୁଲକଲେଜ ଝିଅଙ୍କ ଭଳି ସେ ଭେରସା ନୁହେଁ । ତାକୁ ପାଇ ଆପଣ ଜୀବନରେ ନିଶ୍ଚୟ ସୁଖୀ ହେବେ ।" କ୍ରମେ ତାଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ୱର କାରୁଣ୍ୟ-ଭିଜା ହୋଇ ଉଠିଲା ସେ ଆବେଗ-କମ୍ପିତ ଭଙ୍ଗୀରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ—"ମନା ଥିଲା ମୋର ଡାହାଣ ହାତ ମାନସ ବାବୁ; ଏତେ ବଡ଼ ଘରଟାର ଟିକିନିଖି ସବୁ କାମରେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ଆଜି ସେ ଚାଲିଗଲା, ମୋର ଡାହାଣ ହାତଟି ସତେ କି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା ! ମୁଁ—ମୁଁ ଆଉ......"

ତାଙ୍କର ବଡ଼ ବଡ଼ ଭସାଣିଆ ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଆଉ ବେଶି କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୁହଁ ଉପରେ ପଣତଟା ଢାଙ୍କି ଧରି ହଠାତ୍ ଘରୁ ବାହାରି ଚାଲିଗଲେ ।

(୨)

ଗୋପାଳପୁର ଶାନ୍ତ କାନ୍ତ ବେଳାଭୂମି·····

ସନ୍ଧ୍ୟା ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣପ୍ରାୟ । ପୂର୍ବ ଆକାଶରେ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଦଶମୀର ଚନ୍ଦ୍ର ଉଠି ଆସୁଛି । ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତାରୀ ଜଳରାଶିର ବୁକୁ ଛୁଇଁ ଛୁଇଁ କାହିଁ କେତେ ଦୂରରୁ ବହି ଆସୁଛି—ବସନ୍ତର ମନ୍ଦ ମଳୟ । ଅଦୂରରେ ଶୁଣାଯାଉଛି—ସମୁଦ୍ରବାହୀ ଢେଉମାନଙ୍କର ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଥାବାର୍ତ୍ତା । ବେଳାଭୂମିର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଶୀତଳ ବାଲୁକା-ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ଲଗାଲଗି ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ଦୁଇଟି ପ୍ରାଣୀ; ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ବିମୁଗ୍ଧ, ଆତ୍ମହରା । ଜଣେ ଯେପରି ପ୍ରାଣ, ଆଉ ଆନ୍ୟ ଜଣକ ତାହାର ଉଚ୍ଛ୍ୱଳ ଉଦ୍‌ବେଳ ସ୍ପନ୍ଦନ···

ସ୍ପନ୍ଦନ ଆଜି ମୁକ୍ତ—ଜୁଆର ସମୟରେ ସମୁଦ୍ରର ବକ୍ଷ ପରି ସ୍ଫୀତୋନ୍ମୁଖ । ପ୍ରାଣର ପରିଧି ଲଙ୍ଘନ କରି ସେ ଯେପରି ବହିଯିବାକୁ ଚାହେଁ—ଖେଳିଯିବାକୁ ଚାହେଁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ।

—"ଏତେ ଦିନ ହେଲା ମୁଁ ଥିଲି ବନ୍ଦିନୀ । ନୂଆବୋଉଙ୍କ କଡ଼ା ଶାସନ ଭିତରେ ଯେପରି ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ଭାବରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ମରୁଥିଲି ! ବୁଲି ଚଲି; କଥାବାର୍ତ୍ତା, ପଢ଼ାପଢ଼ି—କୌଣସିଥିରେ ମୋର ସ୍ୱାଧୀନତା ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଜି ମୁଁ ମୁକ୍ତ···ଉପରର ଏଇ ଆକାଶପରି, ସମୁଦ୍ରର ଏଇ ଅଗଣିତ ଢେଉ ପରି ମୁକ୍ତ ! ଆଜି ମୁଁ

ଚକୋରୀ ଭଳି ମୋର ପ୍ରିୟ ସହିତ ଆନନ୍ଦ କଳରବ କରି ଉଡ଼ି ବୁଲନ୍ତି ଏଇ ଜୋଛନା-କୁଆର ଭିତରେ···।" କହୁଁ କହୁଁ ମନୀଷା ନିଜର ଋଜୁ ଅଙ୍ଗଲତା ଲଦେଇ ଦେଲା—ମାନସର ପ୍ରଶସ୍ତ ବକ୍ଷ ଉପରେ । ମାନସ ନିଜ ବକ୍ଷରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କଲା—ମନୀଷା ପ୍ରାଣର ପାଗଳ ସ୍ପନ୍ଦନ । ନିବିଡ଼ ବାହୁବନ୍ଧନ ଭିତରେ ସେ ମନୀଷାର ସ୍ପନ୍ଦନାୟିତ ପ୍ରାଣକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କଲା ଏବଂ ଲୋଲୁପ ଚିତ୍ତରେ ତାହାର ସଜ୍ଜିତ ସୁବାସିତ କବରୀ ଚୁମ୍ବନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ବାରମ୍ବାର ।

ବହୁ କ୍ଷଣପରେ ସେମାନେ ହୋଟେଲକୁ ବାହୁଡିଲେ । ରାତ୍ରି ଭୋଜନପରେ ମନୀଷା ନିଜ ନୂଆବୋଉପାଖକୁ ଲେଖି ବସିଲା ଏକ ଦୀର୍ଘ ପତ୍ର—'× × ଆମର ଏଠାକୁ ଆସିବାର ନ ଥିଲା । ମୁଁ ଦିନେ ହଠାତ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲି—ଚାଲ କେଉଁଠି ଗୋଟାଏ ଭଲ ଜାଗାରେ ଆମର 'ମଧୁଚନ୍ଦ୍ରିକା' ଯାପନ କରିବା ! ସେ ଏଇ ଗୋପାଳପୁରକୁ ହିଁ ବାଛିଲେ । ଚମତ୍କାର ଜାଗା ଏ ନୂଆବୋଉ ! × × ଆମେ ଏଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସମୁଦ୍ର କୂଳରୁ ଫେରିଲୁଁ । ରାତି ନ'ଟା ବାଜିଲାଣି । ଅଧ୍ୟାପକ ଶୋଇ ଶୋଇ ଖବରକାଗଜ ପଢୁଛନ୍ତି ଓ କହୁଛନ୍ତି—'ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ମୋର ଗୋଟାଏ ପତଳା ନମସ୍କାର ଜଣାଅ !' ନମସ୍କାର ପତଳା ହେଲା କାହିଁକି ଜାଣ ନୂଆବୋଉ ? ତମେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଦେଇ ନାହିଁ ଯେ ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ମନ ଦୁଃଖ କରୁଛନ୍ତି । ଚିଠି ଦେଲେ ମୋଟା ନମସ୍କାର ପାଇବ । × × କାଲି ବ୍ରହ୍ମପୁର ସହରକୁ ସିନେମା ଦେଖି ଯାଇଥିଲୁ । ଏ: ଭି: ଏମ୍: ର 'ଲଡ଼କୀ' ଚିତ୍ର, ଅବସର ବିନୋଦନ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଏକା । ବ୍ରହ୍ମପୁର ଏଠାରୁ ମୋଟେ ଛ' ସାତ ମାଇଲ ବାଟ । ସାରା ସହର ବୁଲି ଦେଖିଲୁ । × ×

ଆସନ୍ତା କାଲି ପୁଣି ଜେମିନୀର 'ବହୁଦିନ ହୁଏ୍' ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ଯିବୁଁ ବୋଲି ଠିକ୍ କରିଛୁ । × × ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ଛୁଟି ସରି ଆସିଲାଣି ଆମେ ଆଉ ତିନି ଚାରିଦିନ ଏଠାରେ ରହିବୁଁ । ଫେରିବା ବାଟରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଦୁଇ ଦିନ ଅଟକି ଯିବୁଁ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର, ଖଣ୍ଡଗିରି, ଧଉଳିଗିରି, ନୂଆ ରାଜଧାନୀ ପ୍ରଭୃତି ଦେଖିଯିବା ମୋର ଇଚ୍ଛା । × × ।"

ଲେଖିସାରି ମାନସକୁ ଚିଠିଟି ଆମୂଳଚୂଳ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇଲା ମନୀଷା । ତା'ପରେ ମାନସର ଅଡୁଆ ମଥାବାଳ କେଇଟା ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳୁଁ ଖେଳୁଁ କଣ ଭାବି କହିଉଠିଲା—"ତମେ ଜାଣ, ମୁଁ ଏତୁଟିଏ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆମର ସେଇ ମେଦିନୀପୁର ସହରଟି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କାହିଁ ଦେଶ ବିଦେଶ ବୁଲି ନ ଥିଲି । କେବଳ ଥରେ ଭାଇଙ୍କ ବାହାଘରବେଳକୁ ଯାଇଥିଲି କଲିକତା । ତା'ପରେ ସେଇ ପୁରୁଣା ମେଦିନୀପୁର ସହରରେ ଦୀର୍ଘ ସାତ ବରଷ । ମୋର ବୁଲାଚଲାକୁ ନୂଆବୋଉ ଆଦୌ ପସନ୍ଦ କରୁ ନ ଥିଲେ ।"

ମନୀଷାର ଚିକ୍କଣ ଚିବୁକଟି ଟିପି ଦେଇ ମାନସ ହସି ହସି କହିଲା—"ଓହୋ, ସେଇଥିପାଇଁ ଏକ୍ଷଣି ତମ ଦେହରେ ପ୍ରଜାପତିର ପର ଗଜୁରି ଉଠିଛି ?"

ମନୀଷା ମାନସଗାଲରେ ଥିଇରକମା ଗୋଟାପୁଡ଼ାଏ ମାରି କହିଲା—"ହିଁ···କଥା କହିବାର ଭାରି ବାଗ ଜାଣ ।"

ତହିଁଆରଦିନ ସେମାନେ ସିନେମା ଦେଖି ଫେରୁଥାନ୍ତି, ବାଟରେ ମାନସ କହିଲା—"ଜେମିନି ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ମୋତେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ ମନି । ଏହା ଆଗରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖା, ସଂସାର ପ୍ରଭୃତି ଦେଖିଛି । ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ସବୁ ଦିଗରୁ ସୁନ୍ଦର । ବିଶେଷତଃ ସଂସାର ଚିତ୍ରଟି ତମେ ଦେଖିଥିବ···"

ମନୀଷା କହିଲା—"ସଂସାର ଫଂସାର ମୁଁ କିଛି ଦେଖି ନାହିଁ । ମୋର ହେଉ ହେଲାଦିନୁ ମୁଁ ବୋଧହୁଏ ସବୁମୋଟ ଗୁଡ଼ିଏ ଛ'ଟା ଚିତ୍ର ଦେଖିଥିବି । ନୂଆବୋଉ ମୋତେ ବେଶି ସିନେମା ବି ଦେଖିବାକୁ ଛାଡୁ ନ ଥିଲେ ।"

—"ନୂଆବୋଉ ନିଜେ ବି କଣ ସିନେମା ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ ?"

—"ହଁ, ଭାଇ ଓ ସେ ଦୁହେଁ ମିଶି ବହୁତ ଦେଖନ୍ତି । ମୋତେ ବେଳେ ବେଳେ ସାଙ୍ଗରେ ନିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋର ବେଶି ସିନେମା ଦେଖାଟା ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଦେହରେ ଯାଉ ନ ଥିଲା । ଥରେ ତାଙ୍କ ଅଜଣାରେ ମୁଁ ମୋର କେଇଜଣ ବନ୍ଧୁ କଲେଜ ଝିଅଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସିନେମା ଦେଖି ଚାଲି ଯାଇଥିଲି । ଫେରିଲା ପରେ ନୂଆ-ବୋଉଙ୍କୁ ଆଉ ସମ୍ଭାଳେ କିଏ ? ଭାଇ ବି ତାଙ୍କର କଥାରେ ପଡ଼ି ମୋତେ ଗାଳି ଦେଲେ ।"

—"ଭଲ କରିଛନ୍ତି । ସେ ସବୁ ତମରି ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ମନ୍ନି । ବଢିଲା ଝିଅଙ୍କୁ ସେମିତି ଆଖି-ଦେଖା ନ କଲେ..."

ମନୀଷା ଖପ୍ପା ହୋଇ କହିଉଠିଲା—'ରଖ ତମର ଆଖିଦେଖା ! ଯେଉଁ ବଢିଲା ଝିଅମାନେ ଦିନରାତି ଘରକୋଣରେ ପଶି ରହିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଏକବାରେ ଚୋଟିପଣେ ଭୁଲସୀ । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ବୁଲାବୁଲି କରନ୍ତି, ସିନେମା ଦେଖନ୍ତି..." ।

ମାନସ ବାଧା ଦେଇ କହିଲା—"ଆହା, ମୁଁ ସେ କଥା କହୁ-ନାହିଁ ମନ୍ନି ! ମୋ ମତରେ ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କର ସେଇଟା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।"

—"ହଉ ଦେଖିବି ଯେ, ତମ ଝିଅକୁ ତମେ କେତେ ଆଖିଦେଖା କରି ରଖିବ !" ଆହତ ଫଣିନୀ ପରି ମନୀଷା ଫଁଫଁ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡୁଥିଲା । ପରିସ୍ଥିତିଟାକୁ ସହଜ କରି ଏ ବାଦାନୁବାଦର ସମାପ୍ତିକା

ଲାଗି ମାନସ ହସି ହସି କହିଲା—"ଆରେ, ଅତିଥିଙ୍କ ଦିନର ମାଇପକୁ ପୁଅ ନାଁ ଗୋପାଳିଆ !"

ଗୋପାଳପୁରରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ହୋଇ ଅଧ୍ୟାପକ ଦମ୍ପତି ଶେଷରେ ପଲ୍ଲୀ-ଭାରତୀକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସିଲେ । ଏହାହିଁ ମାନସର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର । ମନୀଷା ଏଇଠି ସଜାଡ଼ି ବସିଲା—ଆପଣା ସୁଖର ସଂସାର । ସେମାନଙ୍କ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର କର୍ମମୁଖର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଗଡ଼ିଗଲିଲା ଛନ୍ଦମଧୁର ଗତିରେ ।

ସେଦିନ ମାନସ କ୍ରିକେଟ ଖେଳି ଆସି ମନୀଷାକୁ କ'ଣଟାଏ ଲେଖୁଥିବାର ଦେଖି ପାଟି କଲା—"ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳାଟ'ରେ ବସି ବସି କଣ ଲେଖା ଚାଲିଛି ? ଆସ; ଆସ, ରେଡ଼ିଓ ଖୋଲ ! ସୁଲକ୍ଷଣାଙ୍କର ଓଡ଼ିଶୀ ଓ ଚମ୍ପୂ ଅଛି ।"

—"ମୋ ସୁନାଟା ପରା ! ଟିକିଏ···ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ଚିଠିଟା ଦିଏଁ । ଆମ ଭୁବନେଶ୍ୱର ରହଣି, ଆଉ ଟିକିଏ ଏଠିକା କଥା । ତମ କଥା କଣ ଲେଖିବି କୁହ ।"

—"ମୋ କଥା କିଛି ଲେଖିବା ତମର ଦର୍କାର ନାହିଁ । ମୁଁ ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ଅଲଗା ଚିଠି ଦେବି । କଣ ଲେଖିବି ଜାଣ ? ଲେଖିବି—ନୂଆବୋଉ, ତମ ଶ୍ରେଷ୍ଠିଲୁଇ ନଣନ୍ଦର ଗୁଣ କେତେ ବାଖାଣିବି ? ସୁନାମୁଣ୍ଡା ବୋଲି କହି ମୋତେ ଭୁଲା ପିତଳଟାଏ ଭର୍ତ୍ତି ଦେଲା । ହାୟ—ହାୟ—ଭୋଗ ବୋଲି ଖଞ୍ଜି ଦେଲା କଣ୍ଡକିଆ ମୁଆଁ, ଧୂପ ବୋଲି ମାଡ଼ ଦେଲା ନିଆଁ ଖୁଣ୍ଟା ଧୂଆଁ ।"

"ହଉ, ଢଙ୍ଗ ସେତିକି ଥାଉ ! ଯାଅ ଲୁଗା ବଦଳାଅ ।—" ଲଫାପାରେ ଚିଠି ଭର୍ତ୍ତି କରୁଁ କରୁଁ ମନୀଷା ଉଠିଲା, "ଆରେ ବନା, ଦି' କପ୍ ଚା ବସା ।—"ଚାକର ପିଲାଟିକି ଡାକଦେଇ ରେଡ଼ିଓ ଖୋଲିଲା ।

ମାନସ ଲୁଗା ବଦଳାଇ ଆସି ମନୀଷା ପାଖରେ ଖଣ୍ଡେ ଆରାମ ଚେୟାର ଉପରେ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରସାରଣ କଲା । ମନୀଷା କଣ୍ଟେକ ଷ୍ଟେସନଟା ଧରାଉଁ ଧରାଉଁ ଆରମ୍ଭ କଲା—"ନୂଆବୋଉଙ୍କ ରେଡ଼ିଓ ଠାରୁ ଆମର ଏ ଫିଲିପ୍ସ ସୁପାର୍ ଏମ୍ ସେଭେନ୍ଟି ଭେରି ଭଲ । ଘରେ ତାଙ୍କ ରେଡ଼ିଓ ନୂଆବୋଉ ମୋତେ କେବେ ବଜେଇବାକୁ ଦଉ ନ ଥିଲେ । ଦିନେ ବସି ବଜାଉଥିଲି ଯେ ଆସି କହିଲେ—"ଉଠ୍ ଉଠ୍, ତୁ ପାରିବୁ ନାହିଁ ! ମୋଡ଼ାମୋଡ଼ି କରି ଅସଜଡ଼ା କରି ଦବୁ !" ସେ ଯଉଁ ଦାଦାର ରେଡ଼ିଓଟା ତ, ସେଥିରେ ପୁଣି···"

ମନକୁ ମନ ହସିବାକୁ ଲାଗିଲା ମନୀଷା । ମାନସ କହିଲା—"ଆପଣା ଘଡ଼ି, ଫାଉଣ୍ଟେନ, ରେଡ଼ିଓ, ସାଇକେଲ୍ ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀ—ଏସବୁ ଜିନିଷ ପର ହାତରେ ପଡ଼ିଲେ ଖରାପ ହେବ ଇ ହେବ । ନୂଆବୋଉ ଠିକ ଜାଣନ୍ତି ।"

—"ତମେ ରୀତିମତ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଗଲଣି ଦେଖୁଛି । ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା, ଆଉ ମୋର ନିନ୍ଦା ।" ଅତି ଅସହଣି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ମନୀଷା । ମାନସ ହସି ହସି ଘର ଫଟାଇ ଦେଲା—ହାଃ···ହାଃ···ହାଃ···

ରେଡ଼ିଓରୁ ଖେଳିଗଲା ଲଘୁ ସଙ୍ଗୀତର ଅପୂର୍ବ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ···

ବନା ଆଣି ଚା ଦେଇଗଲା । ପ୍ରଥମ ଢୋକଟା ତୁଣ୍ଡକୁ ନେଉଛି ଚା ବାମ୍ପରେ ମାନସର ଚଷମାଟା ଏକବାରେ ଝାଲେଇଗଲା । ମନୀଷା ନିଜ ହାତରେ ମାନସ ଆଖିରୁ ଚଷମାଟା ଖୋଲିନେଇ ପଣତରେ ପୋଛି ପକାଇଲା । ତା'ପରେ ଚଷମାଟାକୁ ନିଜେ ପିନ୍ଧିପକାଇ ମୁହଁ ଟେକିଲେଇ ମାନସକୁ ତେରଛି ଚାହିଁଲା । ପଚାରିଲା—"ଦେଖିଲ, ମୁଁ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପିକା ପରି ଦିଶୁଛି କି ନାହିଁ ?"

ହସି ହସି ମାନସ ଟିପ୍‌ପଣୀ କାଟିଲା—"ମେଟ୍ରିକ୍‌ରୁ ତ ଆଇ. ଏ. ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇପାରିଲ ନାହିଁ । ସେଥିରେ ପୁଣି ଅଧ୍ୟାପିକା ହେବାକୁ ମନ ?"

—"ମୁଁ କଣ ପଢ଼ିବାକୁ ମନା କରୁଥିଲି ? ମୋର ତ ଗ୍ରାଜୁଏଟ ହେବାର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ! ବିଗାଡ଼ିଲେ ସେଇ ନୂଆବୋଉ । ସାତ ଆଠ ମାସ ପାଖ୍‌ ଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିନ୍ତି କି ନାହିଁ, ମୋର କି ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ କେଜାଣି, କହିଲେ—'ଏବେ ପତି ଖୋଜିବାର ବୟସ ହେଲା, ପୋଥିରେ ଡୋର ବାନ୍ଧ ।' ଭାଇଙ୍କ କାନରେ ପୁଣି କି ମନ୍ତ୍ର ଫୁଙ୍କିଲେ କେଜାଣି, ସେ ମୋତେ କଲେଜ ଯିବାକୁ ମନା କରିଦେଲେ ।"

ମାନସ ଗମ୍ଭୀରଭାବେ କ'ଣ ଭାବି ଭାବି କହି ପକାଇଲା—"କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ, ଏବେ ମୁଁ ତମକୁ ପଢ଼ାଇବି ।"

ପିଲାଙ୍କ ପରି ମନୀଷା ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠି କହିଲା—"ବାଃ···ତା' ହେଲେ ମୁଁ ବି ହେବି ତମରି ପରି ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ।"

(୩)

ପଲ୍ଲୀ-ଭାରତୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସମାବର୍ତ୍ତନ ଦିବସ । ତିନି ଦିନବ୍ୟାପୀ ଉତ୍ସବର ମହାସମାରୋହ । ମନୀଷା-ମାନସଙ୍କର ନିମନ୍ତ୍ରଣ କ୍ରମେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାଇତି ସସ୍ତ୍ରୀକ ଆସି ପଲ୍ଲୀଭାରତୀରେ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି ।

ସେ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ସବକୁ କୁଟୀରଶିଳ୍ପ ଓ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଦେଖି ଯିବାର କଥା । ମାତ୍ର ମନୀଷା କାହିଁ ? ଦିନ ଗୋଟାକବେଳୁ କି କାମରେ ବାହାରକୁ ଯାଇଛି ଯେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଆସି ପାଞ୍ଚଟା ବାଜିଲାଣି, ତା'ର ଦେଖା ନାହିଁ । ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ମାନସ ହସି ହସି କହିଲା—"ବିରକ୍ତ

ହେଉଛନ୍ତି କିଆଁ ? ଆପଣ ଯେ ସେଇମିତ ମନୀକୁ ଗଢିଛନ୍ତି. ନୂଆବୋଉ । ସୁନା ମୁଣ୍ଡାଟାଏ, ନୁହେଁ ?”

ବିରକ୍ତ ଭିତରେ ବି ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି ହସି ପକାଇଲେ । ପଚାରିଲେ—“କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସେ ?”

—“ମୁଁ କି ଜାଣେ ! ମିଟିଂ, ପାର୍ଟି, କନଫରେନ୍ସ—କେତେ କାମ ! ଘରେ ଏଣେ ଅତିଥି ବସିଥିଲେ କ’ଣଟା ଭାସିଗଲା ? ନାଟ୍ୟନେତ୍ରୀଙ୍କର ଯେ ଟିକିଏ ବୋଲି ଫୁରୁସତ ନାହିଁ ।”

—“ମିଟିଂ ? ପାର୍ଟି ? ଏ ସବୁ କଣ କହୁଛନ୍ତି ମାନସ ବାବୁ ?”

—“ମେଦିନୀପୁର ମାଇତି ବଂଶର କନ୍ୟା ମନୀ ଏବଂ ପଲ୍ଲୀ-ଭାରତୀର ଅଧ୍ୟାପକ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ମନୀଷା ଦେବୀଙ୍କ ଭିତରେ ଆକାଶ ପାତାଳ ପ୍ରଭେଦ ନୂଆବୋଉ । ମନୀଷା ଦେବୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅତ୍ୟାଧୁନିକା କଲେଜ ଛାତ୍ରୀ, ଜନପ୍ରିୟା ନାଟ୍ୟନେତ୍ରୀ, ପଲ୍ଲୀ-ଭାରତୀ ମହିଳାମଙ୍ଗଳ ସମିତିର ମାନ୍ୟବର ସେକ୍ରେଟାରିଣୀ ଏବଂ···”ହୋ ହୋ କରି ହସି ଉଠିଲା ମାନସ ।

ରାତି ସାଢେଠା ବେଳକୁ ତରବର ହୋଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ମନୀଷା—’ମୋତେ ମାଫ୍ କର ନୂଆବୋଉ । ଆଜି ଆମ ମହିଳାମଙ୍ଗଳ ସମିତିର ବାର୍ଷିକ ଅଧିବେଶନ ଥିଲା ଯେ, ମୁଁ ଆଉ କୌଣସିମତେ ମିଟିଂ ଛାଡ଼ି ଶୀଘ୍ର ଆସି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଭାଇ ମୋ’ ଉପରେ ଭାରି ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିବେ । ଆଚ୍ଛା, କାଲି ସକାଳେ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଦେଖିଯିବା ?”

ମନର ବିରକ୍ତିଭାବ ଲୁଚାଇ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି କହିଲେ—“ତୋତେ ଅପେକ୍ଷା କରି କରି ଏଇ ପାଞ୍ଚମିନିଟ ଆଗରୁ ଭାଇ ତୋର

ମାନସବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କୁଆଡ଼େ ବାହାରିଗଲେ । ହଉ, ପ୍ରଦର୍ଶନୀ କାଲି ଦେଖା ହେବ ।"

ତା'ପରେ ନଣନ୍ଦ ଭାଉଜ ଦୁହେଁ ଜଳଯୋଗରେ ବସିଲେ । ମନୀଷା ଆରମ୍ଭ କଲା—"ଏଇ ବଡ଼ଦିନ ଛୁଟିରେ ଆମେ ବମ୍ବେ ବୁଲି ଯାଉଛୁ ନୂଆବୋଉ । ଗବେଷଣା ସମ୍ପର୍କରେ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କର ପୁନାରେ କ'ଣ କାମ ଅଛି । ଫେରିବା ବାଟରେ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଦର୍ଶନୀୟ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଫେରିବୁ । ତମେ ଯଦି ଭାଇଙ୍କି ଟିକିଏ ରାଜି କରେଇ ପାରନ୍ତ ନୂଆବୋଉ, ତା' ହେଲେ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଆନ୍ତ ।"

—"ମୋର ସମୟ କାହିଁ ମନା ? ଦେଖୁଛୁ ତ ଦୁଇଦୁଇଟା ପିଲା । ପୁଣି ଘରଦ୍ୱାର, ବାଡ଼ିବଗିଚା, ହାଲ୍ ହକେଇତ ସବୁଳା ବୋଝ ମୋର ମୁଣ୍ଡରେ । ମରିବାକୁ ବି ଟିକିଏ ତର ନାହିଁ । ଦେଶ ବିଦେଶ ଦେଖିବାକୁ ମନ ଥିଲେ ବି କ'ଣ ଯାଇ ହେଉଛି ? ତୋର ବୟସ ଅଛି, ସମୟ ସୁବିଧା ବି ଅଛି, ଯେତେ ପାରୁଛୁ ବୁଲି ଦେଖ । ଆମର କଣ ଆଉ ବୁଲା ବୟସ ଆସୁଛି ?" ଏତକ କହି ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ହସିଲେ । ମନୀଷା ମଧ୍ୟ ହସରେ ଯୋଗ ଦେଲା ।

ତା'ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତିଙ୍କୁ ନିଜ ଶୋଇବା ଘରକୁ ଡାକି ନେଲା ମନୀଷା । "ନୂଆବୋଉ, ରେଡ଼ିଓ ଶୁଣିବ ?"—ବୋଲି ପଚାରୁ ପଚାରୁ ଯାଇ ରେଡ଼ିଓ ଖୋଲିଲା ।

ସୁସଜ୍ଜିତ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଯାଇ ଅର୍ଦ୍ଧଶାୟିତ ଅବସ୍ଥାରେ ବସିପଡ଼ିଲେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି । ମନୀଷା କହିଲା—"ଏ ଫିଲିପ୍ସ ସୁପାର୍ ଏମ୍ ସେଟ୍‌ଟି ଛ ୧୨୫୯ରେ କିଣିଲି ନୂଆବୋଉ ! ବେଶ୍ ଚମତ୍କାର ବାଜୁଛି ! ତମ ରେଡ଼ିଓଟା ଭଲ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି ତ ?"

'ହୁଁ'ଟିଏ ମାରି ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି ପଲଙ୍କର ତକିଆ ପାଖରେ ଥାଦା ହୋଇଥିବା ବହିଗୁଡ଼ାକ ଖେଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରେଡ଼ିଓ

ଶୁଣିବାକୁ ଯେପରି ତାଙ୍କର ମନ ନାହିଁ । ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ବହିଗୁଡ଼ାକର ନାମ ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ସେ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ—"ଏ କଣ ମନ ? ତୁ' ଏ ସବୁ ବାଜେ ବହିଗୁଡ଼ା କେବେଠୁଁ ପଢିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲୁଣି ? ତୋତେ ପରା ବରାବର ମନା କରୁଛି—ଏ ଶସ୍ତା କୁରୁଚିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରେମକାହାଣୀ, ଗୋଇନ୍ଦାଉପନ୍ୟାସ ପଢିବୁ ନାହିଁ । ଏଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ..."

ରେଡିଓ ଆଡ଼େ କାନ ଦେଇ ନୂଆବୋଉଙ୍କ କଥାରେ କେବଳ ହସିବାକୁ ଲାଗିଲା ମନୀଷା । ସେ ହସର ବିଦ୍ରୂପ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତିଙ୍କୁ ଆଘାତ କଲା । ସେ ଆଉ ଅଧିକ ଆଗେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମନୀଷା ଆରାମ ଚେୟାରରେ ବସି ସେଇପରି ହସୁଁ ହସୁଁ ରେଡ଼ିଓରୁ ଆସୁଥିବା ହାଲ୍କା ସିନେମା ସଙ୍ଗୀତର ତାଳ ସହିତ ଗୋଡ ହଲାଇ ତାଳ ଦେଉଥିଲା । ତାର ଭାବ, ଭଙ୍ଗୀ, କଥା, ହସ ସବୁଥିରେ ଯେପରି ଏକ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ, ବେଖାତିର ଭାବ । ନଣନ୍ଦର ଏପରି ବ୍ୟବହାରରେ ବ୍ୟଥିତା ହୋଇ ଶେଷରେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଇତି କହି-ଉଠିଲେ—"ତୋର ଯେ ଆଜିକାଲି ଏ ସବୁ କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ମନ, ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ ।"

ଏ କଥାରେ ମନୀଷା ଆହୁରି ହସିଲା—ହସିଲା ଜୋର୍‌ରେ । ସେ ବିକଟ ହସରେ ସମସ୍ତ ଘରଟା ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଗଲା, ରେଡ଼ିଓ ସଙ୍ଗୀତ ବି ଶୁଣାଗଲା ନାହିଁ । ହସୁଁ ହସୁଁ ମନୀଷା କେବଳ ଏତିକି କହିଲା—"ପରିବର୍ତ୍ତନ ଜଗତର ନିୟମ ନୂଆବୋଉ ।"

ସୃଷ୍ଟିର ସ୍ୱପ୍ନ

ରାତି ଦଶଟାର ସେଇ ମଧୁର ଲଗ୍ନ ।

କଲ୍ୟାଣୀ ଘର କାମ ସାରି ନିଅଥି କରି ଆସି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କୋଳରେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ସ୍ୱାମୀ ଦେବନାଥ ବାବୁ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି 'ଡଗର' ପତ୍ରିକାର ଗୋଟାଏ ଗପ ଉପରେ ଆଖି ପକାଉଥିଲେ । ପ୍ରିୟତମା ପତ୍ନୀଙ୍କ ଆଗମନରେ ଗଳ୍ପଟି ଅର୍ଦ୍ଧ ପଠିତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଲା । କଲ୍ୟାଣୀଙ୍କ କୋଳରେ ଜଡ଼ାଇ ଧରି ସେ ପଚାରିଲେ—"ତମେ ଆଜି ଇମିତି ଶୁଖିଲା ଦିଶୁଛ କାହିଁକି କଲ୍ୟାଣୀ ! ଦେହ କିଛି ଖରାପ ହେଲା କି ?

କଲ୍ୟାଣୀ ଅତି କଷ୍ଟରେ "ହୁଁ"ଟିଏ ମାରିଲା ।

ଦେବନାଥ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ମନରେ କହିଲେ—"ଦେହ ଖରାପ ଅଛି, କାହିଁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ସେ କଥା କହି ନ' ! କଣ ହୋଇଛି କୁହ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାଏଁ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ।"

ଉଛୁଳା ଆନନ୍ଦର ମଧୁର ହସ ଫୁଟି ଦିଶିଲା କଲ୍ୟାଣୀ ମୁଖରେ । ଦେବନାଥ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଦେହ ଖରାପ ଅଛି, ଅଥଚ ଏଣେ ମୁହଁରେ ଉଛୁଳା ହସ । ଘଟଣା କଣ !

କଲ୍ୟାଣୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବକ୍ଷରେ ଲେଟି ପଡ଼ି ଗେଦେଲିଭଳି ହୋଇ କହିଲା—"ଡାକ୍ତରଖାନା ଦଉଡ଼ିବା କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ । ରୋଗ ମୋର ଭଲ ନ ହେଉ ।"

"ପାଗଳୀ ହେଲ ନା କଣ କଲ୍ୟାଣୀ ? ଦେହ ଦୁଃଖରେ ତମେ ଘାଣ୍ଟି ହେବ; ମୁଁ ନୀରବରେ ବସି ତାହା ଦେଖିବ ।"

କଲ୍ୟାଣୀ ହସି ହସି କହିଲା—"ଏ ଦେହ ଦୁଃଖ ମୋ ଜୀବନର ପରମ ସୁଖ ପ୍ରିୟତମ । ପୁଷ୍ପିତା ଲତାକୁ ଫଳର ଗୁରୁଭାର ବାଧିଲେ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ଗଭୀର ଆନନ୍ଦରେ ସେ କ'ଣ ମଉଳି ଯାଏ ।

ଦେବନାଥ କ୍ଷଣକେ ସବୁ କଥା ବୁଝି ପାରିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ବିବାହିତ ଜୀବନର ଦୀର୍ଘ ଚାରିଟି ବର୍ଷ କଟି ଯାଇଛି । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ-ଲାଭ ଲାଗି କଲ୍ୟାଣୀ ଯେ କିପରି ସ୍ୱପ୍ନ-ବିଧୁରା ହୋଇ ଉଠିଛି, ତାହା ବରାବର ଦେବନାଥ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ବିଧାତାଙ୍କ ଦୟାରୁ ଆଜି ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନ ସଫଳ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ଦେବନାଥ ନିଜ ବାହୁବନ୍ଧନ ମଧ୍ୟରେ କଲ୍ୟାଣୀକି ଆବଦ୍ଧ କରି ପକାଇଲେ ।

କଲ୍ୟାଣୀ କହିଲା—ଆଜି ଦି'ପହରେ ଜେଜା ଆଈ ଆସିଥିଲେ ! ମୋର ବାନ୍ତି ଉଛୁଳା ଦେଖି ସବୁ କଥା ପଚାରି ବୁଝିଲେ । କହିଲେ—ହେଇଗଲା; ଏଥର ତୋ କୋଳ ପୂରିବ' ଏ ଘର ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠିବ ।

ନିରୁତ୍ତର ରହି ଦେବନାଥ କେବଳ କଲ୍ୟାଣୀର କବରୀରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେଲେ—ଅଜସ୍ର ଚୁମ୍ବନର ପୁଷ୍ପ ।

କଲ୍ୟାଣୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କାନ ପାଖରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜି ସ୍ୱପ୍ନ-ବିଭୋର ହୋଇ କହିଲା—"ସେଦିନ ସିନେମା ହଲ୍ ଭିତରେ ଯେଉଁ ପିଲାଟିକି ତମକୁ ଦେଖେଇ ଦେଇଥିଲି···କି ସୁନ୍ଦର ଡଉଲ ଡାଉଲ

ପୁଅଟି । ବାପ ପାଖରୁ ମା' କୋଳକୁ ଯିବା ଲାଗି ଖାଲି ଉଙ୍ଗ ଲଗାଉଥାଏ । କଅଁଳ ଓଠରେ ଦବେଇଟି କଥା ତା'ର କି ସୁନ୍ଦର ମନେ ପଡୁଛି ?"

ଦେବନାଥ "ହୁଁ" ମାରିଲେ ।

"ତମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛ ଯେ ଯୁବତୀଟିକି ? ମୁଖରେ ତା'ର ମାତୃତ୍ୱର କି ଗର୍ବ, କି ଆନନ୍ଦ ! ହସି ହସି ପିଲାଟିକି ସେ କୋଳକୁ ନେଲା । ଆମ କୋଳକୁ ଠିକ ସେହିପରି ପୁଅଟିଏ ଆସିଲେ···"

ଦେବନାଥ କାନ ଡେରି ସବୁ କଥା ଶୁଣି ଯାଉଥିଲେ ହଠାତ୍ ବାଧା ଦେଇ କହିଲେ—"ନା କଲ୍ୟାଣୀ, ମୁଁ ପୁଅ ଚାହେଁ ନା । ତମରି ରୂପ ଗୁଣ ଧରି ପ୍ରଥମେ ଆମର ଝିଅଟିଏ ହେଲେ, କି ସୁନ୍ଦର ହୁଅନ୍ତା ।"

କଲ୍ୟାଣୀ ସେଥିରେ ରାଜି ନ ହୋଇ କହିଲା—"ଉଁ ହୁଁ ଝିଅ ଆମର କଣ ହେବ ? ମୁଁ ପୁଅଟିଏ ଚାହେଁ ।"

କଲ୍ୟାଣୀର ଜିଦରେହିଁ ଦେବନାଥ ବାବୁଙ୍କୁ ସମ୍ମତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଶତ ସ୍ୱପ୍ନ, ସହସ୍ର କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟରେ କଲ୍ୟାଣୀର ଦିନଗୁଡ଼ିକ କଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନଅ ମାସ ପରେ ହଠାତ୍ ଦିନେ କଲ୍ୟାଣୀଠାରେ ପ୍ରସବ ବେଦନା ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା । ସ୍ତ୍ରୀର ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭ, ତେଣୁ ବିଶେଷ ସାବଧାନ ହେବାର କଥା । ଦେବନାଥ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଲ୍ୟାଣୀକି ନିକଟସ୍ଥ ହସପିଟାଲକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ ।

ସହଜ ଓ ସୁବିଧାରେ ପ୍ରସବ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଦୀର୍ଘ ଦୁଇଦିନ କଲ୍ୟାଣୀ ଅସହ୍ୟ ବେଦନାରେ ଛଟପଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତଥାପି ସେ ମହା ଆନନ୍ଦରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଖବର ଦେଲା—"ଏ କିଛି ନୁହେଁ, ତମେ ମୋ ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବ ନାହିଁ ।"

ଶେଷରେ ଅବସ୍ଥା ସାଙ୍ଘାତିକ ଜଣାଯିବାରୁ କଲ୍ୟାଣୀ ଠାରେ ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର କରାଗଲା । କଲ୍ୟାଣୀ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ବେଦନା ସହ୍ୟ କଲା । ସେଦିନ ସେ ସଜ୍ଞାହୀନ ଥିବାବେଳେ ପ୍ରସବ କଲା ଏକ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ;—ନିଜ ସ୍ୱପ୍ନର ଜୀବନ୍ତ ରୂପାୟନ ।

ଦେବନାଥ ଖବର ପାଇ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଲ୍ୟାଣୀର ସଜ୍ଞା ନ ଫେରିବାର ଦେଖି ସେ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପାଖରେ ବିକଳ ହୋଇ ପ୍ରସୂତିର ଜୀବନ ଭିକ୍ଷା କଲେ । ଶେଷରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ କଲ୍ୟାଣୀ ଥରେ ଆଖି ମେଲି ଚାହିଁଲା । ଦେବନାଥ ବ୍ୟସ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ପାଖକୁ ଯାଇ ଠିଆ ହେଲେ ।

ପ୍ରଥମେ ପାଖରେ ଶୋଇଥିବା ସନ୍ତାନଟିକୁ କଲ୍ୟାଣୀ ଥରେ ପ୍ରାଣ ଭରି ଦେଖିନେଲା । ତା' ପରେ ନିଜର ଦୁର୍ବଳ ହାତଟି ଅତି କଷ୍ଟରେ ଉଠାଇ ଶିଶୁର ଛୋଟ କଅଁଳ ମଥାଟିକୁ ଆଉଁସି ଦେଲା । ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଅଧରରେ ତା'ର ଫୁଟି ଦିଶିଲା ଏକ ମଧୁର ହାସ୍ୟ ରେଖା । ଅର୍ଦ୍ଧ ନିମୀଳିତ ନୟନରେ ଢଳ ଢଳ ହେଲା ଆନନ୍ଦର ଉଚ୍ଛୁଳା ଅଶ୍ରୁ ।

ଦେବନାଥ ବିସ୍ମୟ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଏ ଅପୂର୍ବ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ କଲ୍ୟାଣୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା—"ଜୀବନର କାମନା ମୋର ଆଜି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି ।

ନଂ..........
ତା..........

ଏତେକ ସମ୍ପତ୍ତି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦିଅ । ଏଇ ବାକିଟିକ ଧନ ଛାଡ଼ିଗଲି, ଏଇମାନଙ୍କୁ ମଣିଷ କରିବ ।”

ଏଇତ କଲ୍ୟାଣୀର ଶେଷ କଥା । ଦେବନାଥ ବାବୁ ନିର୍ବାକ, ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ କଲ୍ୟାଣୀର ପରିତୃପ୍ତ ଭରା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

ନଂ. 221